

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

BOŠTJAN TRAMPUŽ

KUBANSKA REVOLUCIJA IN NJENI VPLIVI NA
SREDNJEAMERIŠKI POLITIČNI PROSTOR
(RAZVOJ ODNOSOV ZDA – KUBA)

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2004

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

BOŠTJAN TRAMPUŽ

MENTORICA: IZR. PROF. DR. LJUBICA JELUŠIČ

KUBANSKA REVOLUCIJA IN NJENI VPLIVI NA
SREDNJEAMERIŠKI POLITIČNI PROSTOR
(RAZVOJ ODNOSOV ZDA – KUBA)

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2004

"Spet imam občutek, da moram na pot po cesti z ščitom v roki. Verjamem, da je oboroženi upor edini način, da ljudje z orožjem v roki osvobodijo sami sebe izpod kapitalističnih verig. Možno je da bo ta borba moj konec. Ne iščem svoje smrti, ampak jo vidim v realnih napovedih tega boja."

Ernesto Che Guevara v pismu svojim staršem leta 1965

KAZALO

1. UVOD	1
2.1. OPREDELITEV PREDMETA PROUČEVANJA	3
2.2. CILJI PROUČEVANJA	3
2.3. UPORABLJENA METODOLOGIJA	4
2.4. HIPOTEZE	4
2.5. STRUKTURA DELA	5
3. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV	6
3.1. ZUNANJA POLITIKA ZDA DO KUBE	6
3.2. SREDNJA AMERIKA	6
3.3. KUBANSKA REVOLUCIJA	7
4. ZAČETEK IN POTEK KUBANSKE REVOLUCIJE (1953-1959).....	9
4.1. PREDREVOLUCIONARNO OBDOBJE	9
4.2. POVOD ZA REVOLUCIJO	12
4.3. VOJAŠKI DEL REVOLUCIJE	13
4.4. POLITIČNI VIDIK REVOLUCIJE.....	15
5. KUBANSKE OBOROŽENE SILE.....	17
5.1 ZGODOVINSKI POGLED IN RAZVOJ KUBANSKIH OBOROŽENIH SIL.....	17
5.1.1. OBDOBJE PO ZMAGI REVOLUCIJE.....	18
5.1.2. OSEMDESETA LETA – DESETLETJE KRIZE.....	20
5.1.3. PREŽIVETJE »POSEBNEGA OBDOBJA«.....	21
5.2. »MEDNARODNE« MISIJE.....	22
5.3. VLOGA V DRŽAVNI OBRAMBI	24
6. ZGODOVINSKI PREGLED ODNOSOV V SREDNJI AMERIKI (ODNOS ZDA-KUBA) ...	26
6.1. ŠESTDESETA LETA – ZAČETEK ZAOSTROVANJA ODNOSOV MED ZDA IN KUBO	28
6.1.1. ZAOSTRITEV ODNOSOV MED ZDA IN KUBO IN ZAČETEK POVEZOVANJA MED KUBO IN SZ	29
6.1.2. RAZLAŠČANJE AMERIŠKEGA IMETJA.....	30
6.1.3. PRVI KUBANSKI POSEGI V DRŽAVE SREDNJE AMERIKE IN ZAČETEK EMBARGA	31
6.1.4. INVAZIJA V PRAŠIČJEM ZALIVU.....	31
6.1.5. AMERIŠKI POSKUSI ODSTAVITVE FIDELA CASTRA.....	33
6.1.6. OKTOBRSKA RAKETNA KRIZA	34
6.1.7. ŠIRJENJE REVOLUCIJE PO SREDNJI AMERIKI	36
6.2. SEDEMDESETA LETA – POMIRITEV ODNOSOV MED ZDA IN KUBO	37
6.2.1. GRADNJA POMORSKEGA OPORIŠČA V CIENFUEGOSU	38
6.2.2. PRVA UBLAŽITEV EMBARGA PO LETU 1963	39
6.2.3. GRENADA – ŠIRJENJE KUBANSKIH INTERESOV	40
6.3. OSEMDESETA LETA - PONOVA ZAOSTRITEV ODNOSOV MED ZDA IN KUBO	40
6.3.1. REAGANOV PRIMARNI CILJ - ODSTRANITEV FIDELA CASTRA	41
6.3.2. USTANOVITEV RADIA MARTI	42
6.3.3. INVAZIJA NA GRENADO	43
6.3.4. KUBANSKE INTERVENCIONISTIČNE SILE	45
6.4. DEVETDESETA LETA – KONEC NEPOSREDNIH KONFLIKTOV MED ZDA IN KUBO	45
6.4.1. INVAZIJA V PANAMO	46
6.4.2. SPREMEMBE V SZ IN ZAČETEK KUBANSKEGA POSEBNEGA OBDOBJA.....	47
6.4.3. TORRICELLIJEVA ZAKONODAJA.....	48
6.4.4. INCIDENTI NA MORJU IN V ZRAKU	48

6.4.5. <i>PONOVNA ZAOSTRITEV EKONOMSKIH SANKCIJ PROTI KUBI</i>	50
--	----

7. POSKUSI NORMALIZACIJE ODNOSOV MED KUBO IN ZDA.....	50
7.1. POROČILO O IZBOLJŠANJU ODNOSOV MED KUBO IN ZDA	51
7.2. AMERIŠKA POLITIKA PEOPLE TO PEOPLE.....	51
7.3. POROČILO KOMISIJE ZA MEDNARODNO TRGOVINO.....	52
7.4. ZAKONSKI OSNUTEK O NORMALIZACIJI TRGOVINSKIH ODNOSOV S KUBO.....	53
7.5. AMERIŠKE OBTOŽBE.....	54
8. ZAKLJUČEK.....	56
9. SEZNAM VIROV	60
9.1. KNJIGE, ČLANKI IN ZBORNIKI	60
9.2. SLOVARJI, ENCIKLOPEDIJE IN LEKSIKONI.....	62
9.3. INTERNET VIRI.....	62
9.4. TELEVIZIJA	63

KAZALO SLIK

Slika št. 1: <i>Zemljevid Kube</i>	9
Slika št. 2: <i>Pripadniki kubanskih revolucionarnih oboroženih sil</i>	22
Slika št. 3: <i>Zemljevid Srednje Amerike in Karibov</i>	26
Slika št. 4: <i>Fidel Castro v enem svojih govorov</i>	29
Slika št. 5: <i>Namestitev sovjetskih raketnih izstrelišč</i>	34
Slika št. 6: <i>Bivši ameriški predsednik Jimmy Carter med obiskom na Kubi</i>	54

SEZNAM KRATIC

CIA	<i>Central Intelligence Agency</i> (Osrednja obveščevalna agencija)
ETA	Euskadi Ta Askatasuna (Baskovska domovina in svoboda)
FAR	<i>Fuerzas Armadas Revolucionarias</i> (Revolucionarne oborožene sile)
FMLN	<i>Frente Farabundo Marti de Liberacion</i> (Nacionalna fronta osvoboditve Farabundo Marti)
FSLN	<i>Frente Sandinista de Liberación Nacional</i> (Sandinistična Nacionalna Fronta Osvoboditve)
KGB	<i>Komitet Gossudarstvennoj Bezopasnosti</i> (Komite državne varnosti)
LAFTA	<i>The Latin American Free Trade Association</i> (Latinsko Ameriško združenje svobodne trgovine)
OZN	Organizacija združenih narodov
SZ	Sovjetska Zveza
ZDA	Združene države Amerike

1. UVOD

Ideja o diplomskem delu s področja kubanske revolucije se mi je porodila pred leti, ko sem ob obisku Kube en mesec dihal njeno revolucionarno vzdušje. Ob povratku domov, in raznih pogovorih s prijatelji in kolegi, pa sem ugotovil, da pri nas ljudje zelo malo vedo o tej državi. Po čem je sploh znana Kuba? »Navadni smrtniki« jo poznajo predvsem po cigarah, rumu in Fidelu Castru. Ampak Kuba je več kot to. V času hladne vojne, po zmagi Castrove revolucije, je Kuba igrala pomembno vlogo v svetu, saj je ena redkih malih držav, ki se je vključila v igro dveh velikih supersil. Zgodila se je revolucija, zgodil se je Prašičji zaliv, začel se je embargo, zgodila se je kubanska raketna kriza, dogajale so se revolucije po Srednji Ameriki, a Kuba je ostala in tako še danes opravlja vlogo nezaželenega ameriškega sosedu.

Ravno ta odnos med veliko sosedo ZDA in malo Kubo je z zgodovinskega vidika zelo zanimiv: prvič zaradi tega, ker je Kubi uspelo obdržati na oblasti socialistični režim več kot štirideset let in to v neposredni bližini ZDA, drugič pa zaradi zapletenih odnosov, ki so se razvili med Kubo in vzhodnim, socialističnim blokom in ki so predstavljali odkrito grožnjo ZDA.

Ob obisku Kube sem bil v začetku presenečen, saj je državi uspelo, kljub temu da imajo že 40 let embargo, z lastnimi sredstvi in ob kasnejši pomoči SZ postaviti na noge svojo državo. Po prebiranju zgodovinskih odlomkov je bilo presenečenje še večje, kako je Fidelu Castru uspelo v določenih trenutkih povleči najboljše poteze. S temi potezami je Kuba celo konkurirala ZDA na področju Srednje Amerike, saj je njena revolucija dala povod za podobna gibanja v srednjeameriških državah. Ko je Castro uvidel ta potencial, je ob izdatni pomoči SZ skušal svojo revolucijo izvažati. To je bilo odkrito poseganje v ameriško interesno sfero in kršenje Monroejeve doktrine. Zanimivo je, da so bile ZDA, kot demokratična država, pripravljene podpirati diktatorske režime, ki so odkrito kršili človekove pravice, samo da se kubanski in sovjetski vpliv nebi razširila po srednjeameriški regiji.

Kuba gradi na socializmu. Socializem je družbena ureditev, ki temelji na podružabljanju proizvodnih sredstev, na brezrazredni družbi, na socialistični organizaciji dela in na odpravi izkoriščanja človeka po človeku; je družbeni režim, v katerem delavski razred v zavezništvu z drugimi delavskimi razredi in sloji izvaja svojo oblast in diktaturo. Zato so svoboščine omejene tistim manjšinam, ki skušajo škodovati interesom večine in napadajo socializem.

Tako so takšne svoboščine priznane le kolikor se le-te ujemajo s cilji socialistične družbe. Zakaj pa se je na Kubi razvil socializem? Tudi to je eno od vprašanj, oziroma zgodovinskih dejstev, ki še išče pravi odgovor. Nihče točno ne ve, zakaj se je Castro v določenem trenutku razglasil za marksista. Ali je bilo to njegovo prepričanje že v samem začetku ali so ga v to prisilile ZDA s svojimi domnevami in kasneje dejanji.

V svoji diplomski nalogi bi rad strnil to skoraj polstoletno obdobje odnosov, ki je odločilno zaznamovalo predvsem kubansko zgodovino in zgodovino celotnega srednjeameriškega prostora. Kako se je mali otoški državi uspelo zoperstavljati velikemu sosedu in kakšne so bile posledice tako za eno kot za drugo stran ter za celotno regijo.

Glavni inspirator oziroma razlog za izbiro naslova mojega diplomskega dela pa je revolucionarni lik, s katerim se na Kubi nenehno srečuje vsak turist in domačin in kateremu bo v nadaljevanju posvečeno zelo malo besed, saj bi se o njem lahko napisalo posebno diplomsko delo. To je Ernesto Che Guevara¹, neumorni revolucionar, ki je zaradi svojih idealov padel v bolivijskih gorah. Che Guevara, gverilec v pragozdu tretjega sveta, simbol zatiranih in ponižanih, je bil več stvari hkrati: bil je zdravnik in vojak, ekonomist in komunist, revolucionar in bankir, zahrbtni gverilec in ambasador, birokrat in pustolovec, astmatik in romantik. Bil je bil neumorni fanatik in promotor planskega socializma, obseden s kultom nasilja in romantičnim odnosom do orožja. Verjel je namreč, da je oblast treba prevzeti nasilno, z revolucijo in orožjem in da ne obstaja druga pot ali način. To se da razbrati tudi iz naslednjih njegovih besed: *«Kdor začne vojno, ki se bi ji lahko izognil, je zločinec – toda prav tako je zločinec ta, ki ne začne neizbežne vojne.»* (Štefančič, 1997: 31)

¹ Ernesto Guevara se je rodil leta 1928 v Rosariu (Argentina). Njegova družina je bila pripadnica srednjega sloja. Leta 1953 je diplomiral iz medicine na univerzi v Buenos Airesu. Prepričan je bil, da je revolucija edino zdravilo za družbene neenakosti v Latinski Ameriki, zato je leta 1954 odpotoval v Mehiko, kjer je spoznal Fidela Castra in se mu pridružil v njegovem boju. Ko je Castro prevzel oblast, je bil Che Guevara nekaj časa minister za industrijo (1961-1965). Nasprotoval je močnemu ameriškemu vplivu v Tretjem svetu in podpiral revolucionarna gibanja v razvijajočih se državah. Leta 1965 je zapustil Kubo in se pridružil upornikom v Boliviji, kjer ga je 9. oktobra 1967 bolivijska vojska tudi ujela in usmrtila.

2. METODOLOŠKI OKVIR DIPLOMSKEGA DELA

2.1. OPREDELITEV PREDMETA PROUČEVANJA

Predmet proučevanja diplomskega dela bodo predvsem dogodki po letu 1959, oziroma po uspehu revolucije na Kubi. Z zmago revolucije, se je začelo zaostrovanje odnosov s sosedo ZDA, kar je pripeljalo do popolne zamrznitve odnosov med državama. Posledično zbližanje Kube in SZ je pomenilo odkrito kršenje Monrojeve doktrine² in je še bolj zaostriło odnose med sosedama ter pripeljalo svet na rob jedrskega spopada leta 1962. Kubanski revolucionarni duh se je začel širiti tudi po drugih državah tretjega sveta, še posebej v Srednji Ameriki, kar je pomenilo trčenje z ameriškimi interesi v regiji.

Ravno zaradi tega kubanskega vpliva v srednjeameriški regiji se bom v nalogi osredotočil na ameriško-kubanske odnose, od leta 1959 do danes, na dogodke, ki so v glavnem zaznamovali to skoraj polstoletno obdobje in na posledice, ki jih je ta dolgoletni konflikt prinesel tako eni kot drugi državi (v političnem in gospodarskem smislu).

2.2. CILJI PROUČEVANJA

V diplomskem delu sem si zastavil naslednje cilje:

- Predstaviti vzroke in razloge zakaj je revolucija na Kubi uspela, kot kratek uvod v obdobje po letu 1959,
- Predstaviti kubanske oborožene sile kot enega glavnih nosilcev revolucije,
- Pregledati vse najpomembnejše dogodke v ameriško-kubanskih odnosih s pomočjo zgodovinskih dejstev,

² V svojem letnem poročilu Kongresu, 2. decembra 1823, je predsednik James Monroe objavil temelj ameriške zunanje politike, imenovano *Monrojeva doktrina*. Ob izjavi, da imata »stari svet« in »novi svet« različne sisteme in morata ostati različni sferi, je postavil 4 ključne točke:

1. ZDA se ne bodo vmešavale v notranje zadeve ali vojne med evropskimi silami.
2. ZDA dopuščajo odvisnosti in se ne bodo vmešavale v obstoječe kolonije v zahodni polobli.
3. Zahodna polobla je zaprta za morebitno prihodnjo kolonizacijo.
4. Vsak poskus s strani evropskih sil, da bi zatrli ali prevzeli nadzor države v zahodni polobli, bo smatrano kot sovražno dejanje proti ZDA.

- Podati svoje mnenje o kubanski revoluciji in konfliktnem odnosu z ZDA in kakšen vpliv je to imelo na celoten srednjeameriški politični prostor.

2.3. UPORABLJENA METODOLOGIJA

Pri analiziranju poteka dogodkov po zmagi revolucije na Kubi leta 1959 ter vseh dogodkov, ki so temu sledili, je bila, kot osnovni metodološki pristop v mojem diplomskem delu, uporabljena temeljna metoda teoretičnega proučevanja, torej analiza vsebine virov. Analiza temelji predvsem na preučevanju knjižnih virov, zbornikov, člankov in elektronskih virov (predvsem internet in različne dokumentarne oddaje).

Poleg že omenjene metode bom v svoji diplomski nalogi uporabil tudi deskriptivno oziroma opisno metodo, s pomočjo katere bom opisal in prikazal posamezna dejstva v zvezi z izbrano temo. Kot tretjo metodo teoretičnega proučevanja pa bom uporabil primerjalno-zgodovinsko metodo, s katero bom primerjal potek dogodkov, nekaterih odločitev tako na eni kot na drugi strani.

2.4. HIPOTEZE

V svoji diplomski nalogi bom preverjal dve hipotezi. Prva in osrednja hipoteza se glasi:

HIPOTEZA 1: »Kubanska revolucija je močno vplivala na strategijo ZDA na področju Srednje Amerike, saj je neposredna bližina komunistične države oziroma sovjetskega satelita predstavljala odkrito kršenje Monrojeve doktrine in posledično predstavljala grožnjo varnosti v regiji.«

Hipotezo bom poskušal sprejeti ali zavreči s pomočjo preučevanja zgodovinskih dogodkov v obdobju od leta 1959 do danes. Sem spadajo predvsem večji konflikti med obema državama in večja posredovanja v srednjeameriških državah, tako s strani ZDA kot Kube.

Druga hipoteza, ki je izpeljana iz prve, pa je:

HIPOTEZA 2: *»Ameriški poskus osamitve Kube in njihovo nestrinjanje s kubansko revolucionarno vlado je Kubo prisililo v iskanje opore v Sovjetski Zvezi in njenem bloku držav, kar je Kubo postavilo v središče hladnovojnega spopada dveh velesil.«*

Pri sprejemanju ali zavračanju te druge hipoteze pa se ne bom podrobno spuščal v gospodarske in politične odnose med Kubo in SZ³, ampak se bom osredotočil le na tiste ključne trenutke, ki so bili pomembni za umestitev Kube v središče spopada med velesilama. Tu je predvsem vojaška pomoč SZ, ki je kubanskim oboroženim silam pomagala, da so bile v določenem trenutku druga največja vojska v Latinski Ameriki.

2.5. STRUKTURA DELA

V prvem delu diplomske naloge bom opisal stanje na Kubi pred začetkom revolucije, kar je bilo tudi glavni povod za začetek oboroženega boja proti osovraženemu režimu Fulgencia Batiste. Poskušal bom najti odgovor na vprašanje, kako je mlademu pravniku Fidelu Castru uspel preboj na oblast.

V drugem, osrednjem delu naloge se bo analiza nanašala na obdobje po letu 1959, ko pride Castro na oblast in se že pojavijo prvi razkoli med Kubo in njeno veliko sosedo ZDA. V tem delu bodo obravnavani vsi vzponi in padci ameriško-kubanskih odnosov in njihove posledice za srednjeameriško regijo.

Obenem bo to tudi uvod v tretji del, kjer se bom ukvarjal predvsem z ekonomskimi in političnimi posledicami konflikta med Kubo in ZDA, možnimi scenariji za otoplitev odnosov med državama, ki so jih pripravile različne ameriške agencije. Poleg tega pa bom v zaključku podal podrobno analizo in mnenje o temi proučevanja in hkrati ovrednotil obe postavljeni hipotezi.

³ Sovjetska zunanja politika ni nikoli smatrala Latinsko Ameriko za svoje interesno območje. Po drugi svetovni vojni se je Stalin usmeril predvsem v utrditev svoje politike v Vzhodni Evropi. Šele po Stalinovi smrti so se sovjetski voditelji začeli ozirati po ostalem svetu. Vse regije razen Latinske Amerike so dobile pomembno mesto v sovjetski zunanji politiki. Smatrali so, da je Latinska Amerika preveč oddaljena od SZ in preblizu ZDA. Niti prve levičarske vstaje v regiji (Gvatemala, 1954) niso spremenile te drže. Nova obzorja pa so se odprla z »Gibanjem 26. julij«, ki je na Kubi izvedlo revolucijo in tako približalo srednjeameriško oziroma karibsko regijo SZ.

3. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

Pri opredelitvi temeljnih pojmov se bom osredotočil predvsem na tiste ključne, ki bodo v nadaljevanju diplomskega dela največkrat omenjeni. V diplomskem delu bo veliko govora o zunanji politiki Združenih držav Amerike do Kube, kubanski revoluciji in Srednji Ameriki, zato bom te pojme tudi v nadaljevanju opredelil.

3.1. ZUNANJA POLITIKA ZDA DO KUBE

Ameriška zunanja politika do Kube je aktualna že nekaj desetletij. To pa zaradi neposredne bližine te majhne otoške države ZDA, kar uvršča Kubo med prioritete ameriškega nacionalno varnostnega načrta. Po Castrovem zbližanju s SZ in politični spreobrnitvi pa je grožnja ZDA s strani Kube postala bolj konkretna in tega so se začeli zavedati tudi vrhovi ameriške politike. Zato je postal primarni cilj ameriške zunanje politike na zahodni polobli izkoreninjenje levičarskih gibanj. Kuba je bila v ZDA predstavljena kot sovražnik, kar je pripeljalo do subjektiviziranja oziroma do preveč čustvenega odzivanja na nekatere dogodke. Takšno razmišljanje ameriškega političnega vrha pa je bilo zelo neobjektivno in v nasprotju z zdravim razumom. Še posebno je to opazno po koncu hladne vojne in razpadu SZ, saj je percepcija grožnje, ki jo Kuba trenutno predstavlja ZDA povsem zgrešena.

ZDA niso bile nikoli sposobne sprejeti obstoj kubanske revolucije oziroma političnega in družbenega sistema, ki je drugačen od njihovega. Pri poskusu spremembe kubanskega družbenega sistema je tako ameriška administracija sprejemala odločitve in zakone (predvsem embargo), ki so se izkazali, da ta sistem samo še bolj krepijo. Tudi danes, po koncu hladne vojne, ko so ZDA dosegle svoj cilj (kubanske enote so zapustile Afriko, Kuba ne podpira nobenih revolucionarnih gibanj Srednji Ameriki, vezi s SZ oziroma njenimi naslednicami so se občutno zmanjšale), se še vedno ubadajo z vprašanji, kako zaostriti sankcije. Napaka ameriške zunanje politike je ravno v tem, da se ne zna prilagajati zgodovinskim dogodkom.

3.2. SREDNJA AMERIKA

Srednja Amerika je geografsko področje, ki je sestavni del Latinske Amerike. Na tem območju se je v preteklosti razširil kolonialni vpliv Španije, kjer je še danes kot posledica

ostala močno zasidrana španska kultura. To se kaže tudi v tem, da je uradni jezik tega področja španščina.

Srednja Amerika je razdeljena na *Mehiko*, kot samostojno celoto, na *Srednjeameriško otočje*, kamor uvrščamo Karibsko otočje ali Velike in Male Antile ter Bahame in na *Medmorsko Ameriko*.

Države *Srednjeameriškega otočja* so: Kuba, Jamajka, Haiti ter Dominikanska Republika, Trinidad in Tobago, Grenada, Sveta Lucija, Barbados, Dominika, Antigva in Barbuda, Sveti Krištof in Nevis, Sveti Vincenc in Grenadine, Bahami, ter cela vrsta nesamostojnih ozemelj (Bermudi, Portoriko, Kajmanski otoki, Aruba, Montserrat, Martinik, Guadeloupe, otočji Turks in Caicos, Ameriški deviški otoki, Britanski deviški otoki, Angvila, Nizozemski Antili). Države *Medmorske Amerike* pa so: Gvatemala, Belize, Salvador (El Salvador), Honduras, Nikaragva, Kostarika in Panama. Vsem tem državam in ostalim v Južni Ameriki so skupni iberski vpliv, vojaške diktature, velike družbene razlike in gospodarski problemi. (Lesar, 2002: 13)

3.3. KUBANSKA REVOLUCIJA

Revolucija je temeljita sprememba družbenega reda, ki nastopi kot rezultat predhodnega postopnega kopičenja nesoglasij v družbi. Pomeni tudi prehod iz enega družbenega reda v nove, ponavadi višje, družbeno-ekonomske, politične in kulturne odnose. Poznamo različne vrste revolucij in med njimi sta najbolj znani buržoazna in socialistična revolucija. Nekatere revolucije pa se odvijajo tudi v sklopu narodnoosvobodilnih bojev (Vojni leksikon, 1981: 530).

Kubanska revolucija je bila najprej antiimperialistična in narodnoosvobodilna borba, a je nato prerasla še v socialno revolucijo. Glavni potezi revolucije pri uvedbi novih reform sta bili: kolektivizacija zemlje in nacionalizacija podjetij ter premoženja. Temu procesu pa je sledilo še splošno opismenjevanje ljudi po vsej državi. Kubanska oz. "Castrova" revolucija pa je bila po izvoru popolnoma samostojna in nacionalistična.

Kuba je prva socialistična država v Ameriki in ena izmed zadnjih "trdnjav komunizma". Njena ustava je rezultat razvoja, ki se je začel z revolucijo leta 1959. Ustavo so nato

izglasovali leta 1976 po vzoru tedanjih vzhodnoevropskih socialističnih ljudskih demokracij. Ustava opredeljuje Kubo kot socialistično republiko in država je grajena tako, da brata Castro vodita vso politiko v državi. Oblast na Kubi je tako zaokrožena v eni sami osebi – osebi Fidela Castra. Od leta 1976 pa je Castro vedno bolj osamljen predvsem zato, ker so v Vzhodni Evropi padli komunistični režimi.

Na Kubi vlada socializem, ki temelji na podružabljanju proizvodnih sredstev, brezrazredni družbi, socialistični organizaciji dela in odpravi izkoriščanja človeka po človeku. Fidel Castro je šef države, predsednik državnega sveta in vrhovni poveljnik oboroženih sil. Njegov brat Raul pa je prvi podpredsednik. Ustava določa, da v primeru odsotnosti, bolezni ali smrti predsednika vse dolžnosti prevzame prvi podpredsednik. Državna oblast Kube je enako kot v drugih državah razdeljena na tri veje: sodno, izvršilno in zakonodajno, toda vse veje oblasti so pod budnim očesom Fidela Castra. Glavna kubanska politična stranka je komunistična stranka, ki je bila ustanovljena leta 1925, legalizirana pa leta 1939. Stranka je večkrat spremenila ime, leta 1965 pa se dokončno preimenovala v Komunistično partijo Kube. Ustava jo opredeljuje kot »vodilno silo države«.

Kljub velikim personalnim spremembam v najvišjih partijskih organih leta 1986 in ustavnimi spremembami leta 1992, Kuba še zmeraj vztraja na poti socialističnega razvoja pod vodstvom predsednika države in partije Fidela Castra. Čeprav večina ljudi še vedno podpira režim Fidela Castra, se je v nekaj desetletjih kubanske zgodovine izselilo ogromno število ljudi. Vlada pri Kubancih spodbuja nacionalizem in patriotizem. Po vsej Kubi pa so plakati in napisi, ki prikazujejo revolucionarni moto »Domovina ali smrt, mi se ne bomo podjarmili, mi bomo zmagali.« (Bevc-Malajner, 1998: 245)

4. ZAČETEK IN POTEK KUBANSKE REVOLUCIJE (1953-1959)

Vsaka velika družbena sprememba se zgodi zaradi določenih razlogov. Tudi kubanska revolucija ni izjema. Da je prišlo do takšne spremembe, so morale na Kubi vladati določene politične, gospodarske in družbene razmere, ki za veliko večino prebivalstva niso bile več vzdržne.

Slika št. 1: Zemljevid Kube

VIR: <http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/cu.html>

4.1. PREDREVOLUCIONARNO OBDOBJE

Kuba je otok, ki leži v zelo bogatem karibskem bazenu, ki se razteza od Floride do Guyana in katere zgodovinski razvoj je bil že od njenega odkritja močno odvisen od geografske lege. Krištof Kolumb je odkril Kubo že na svojem prvem potovanju leta 1492 in tako je Kuba postala izhodiščna točka za mnoge španske ekspedicije na mehiško in severnoameriško celino. Za časa 16. in 17. stoletja Kuba ni predstavljala veliko interesa za imperialne države, ampak njena trgovska in strateška pomembnost sta se povečali v 18. stoletju, ko se je povečalo število rednih ladijskih povezav med Španijo in njenimi ameriškimi kolonijami.

Pod striktno merkantilistično politiko španske krone je kubanska ekonomija propadala, vse do reform Charlesa III (1759-88). Pravi razcvet pa se je začel v 19. stoletju, ko je Kuba postala pravi kmetijski fenomen. Ugodna lega in naravne danosti so ji omogačale gojenje tobaka,

kave in največjega izvoznega artikla - sladkornega trsa. Kubanski ekonomski razvoj je bil tipičen za tropsko Ameriko: monokulturna, na sužnjih temelječa in izvozno naravnana kmetijska družba. V drugem pogledu pa je bil razvoj Kube atipičen. Kuba je bila še desetletje pred pričetkom 20. stoletja kolonija. Prvi poskus osvoboditve se je klavarno končal v »desetletni vojni« (1868-78), kjer so bili kubanski nacionalisti poraženi s strani španskih enot. Konec 19. stoletja sta kubanska trgovina in investiranje potekale izključno z Združenimi državami. Interes, ki ga je na otoku imela ameriška ekonomija je bil tako velik, da je prišlo do številnih ponudb o odkupu otoka. Španske oblasti so vse ponudbe zavračale, istočasno pa se je na Kubi skupina pomembnih Kubancev zavzemala za aneksijo z Združenimi državami. Leta 1895 se je začel nov upor proti španski nadvladi v režiji nacionalistov, ki se niso sprijaznili s porazom leta 1878. Vojna je trajala tri leta in zahtevala veliko žrtev. Španci so uporabljali tudi brutalne metode, kot so koncentracijska taborišča. ZDA se v začetku niso hotele vmešavati, vse do aprila 1898, ko je v havanskem pristanišču skrivnostno eksplodirala ameriška ladja *USS Maine*. Američani so takoj napovedali vojno Španiji in jo premagali v samo sedmih mesecih bojov. Španija je tako morala decembra 1898 priznati neodvisnost Kube. (Skidmore in Smith, 1997: 264)

Kuba je tako začela novo obdobje pod ameriško vojaško okupacijo, ki je bila komaj naklonjena zdravemu občutku nacionalne identitete. Uporniška vojska je bila razpuščena, tako da je bila zatrta vsaka opozicija ameriškemu vladanju. Kuba je postala neuradni protektorat ZDA. Ameriška okupacija je bila šolski primer t.i. »razsvetljene« intervencije. Začelo se je graditi prepotrebne šole, ceste, kanalizacijo in telegrafske povezave. Vse pa se je gradilo z namenom, da se na novo civilizirane Kubance še bolj približa ameriški sferi vpliva. Američani so videli le ekonomske, moralne in politične odgovornosti, ki si segajo v roko. Američani so Kubance podpirali tudi pri izboru ustave, ki so jo sprejeli leta 1901. Ameriška vlada pa je dvomila v sposobnosti te nove države, da bi si vladala sama sebi, zato je uradni Washington prisilil Kubance, da so v ustavo vključili amandma, bolj znan kot »Plattov amandma« (1903). S tem so si Američani prisvojili pravico, da imajo v primeru ogrožanja demokracije ali svobode pravico do intervencije in pravico nadzirati kubansko gospodarstvo. Ta klavzula se je obdržala do leta 1934, tako da je bila Kuba do takrat ameriški protektorat. To je bil še eden od znakov, ki je jasno kazal, da imajo ZDA dejansko oblast na Kubi. (Skidmore in Smith, 1997: 265)

Nadaljnja zgodovina Kube po navidezni neodvisnosti je bila na političnem prizorišču zelo razgibana. Sledili so si diktatorji, vojaški udari in spet diktatorji, vmes pa še številne ameriške intervencije. Prvi kubanski predsednik je bil Estrada Palma (1902-1906), ki je bil pripadnik kubanske elite. Zavzemal se je za popolno aneksijo s strani ZDA, kar kubanskim nacionalistom ni bilo po godu, saj so še vedno sledili ideji Jose Martija⁴ o svobodni Kubi, brez ameriške dominacije. Palma je zmagal tudi na naslednjih volitvah a tokrat s politično prevaro. Izbruhnil je upor s strani poraženih liberalcev, ki je posledično pripeljal do ameriške intervencije (1906-1909). ZDA so tako postavile za začasnega predsednika Charlesa Magoona, ki naj bi nadzoroval nove volitve. Ponovno je prišlo do prevare in to je sprožilo še eno ameriško vojaško intervencijo leta 1917. Vse te intervencije so predstavljale priložnosti za ameriške gospodarske interese, da bi še bolj poglobili moč nad kubanskim gospodarstvom. Kubanska vlada si je tako pridobila zaslužen sloves podkupljivosti in korupcije. Tudi idealistične misli o ameriški okupaciji, kot splošnem dobrem, so se pokazale za zgrešene, saj je bil kubanski politični sistem še vedno daleč od tistega, ki bi razvil demokratično vzdušje.

Stvari so se še poslabšale v 20-ih in 30-ih letih 20. stoletja, ko je na predsedniških volitvah leta 1925 zmagal Gerardo Machado. Njegova vlada je v zgodovini Kube ostala zapisana kot ena najbolj brutalnih in podkupljivih. Machadove represivne metode vladanja in nagla rast nacionalistične opozicije, predvsem med študenti in mestnim delavstvom, so pokazale najhujše in najgrše resnice ameriškega protektorata. Machadova opozicija je vključevala koalicijo študentov, delavskih voditeljev, srednjerazrednih reformistov in razočaranih politikov, katere je skupaj držalo skupno sovraštvo do Machada. Teror nad prebivalstvom in opozicijo se je stopnjeval iz leta v leto, ZDA pa so le pasivno opazovale dogajanja. Po zmagi Franklina Roosevelta na ameriških predsedniških volitvah pa je njegova administracija zavzela bolj kritično držo do Machada, ampak Kubanci so že vzeli stvari v svoje roke. Avgusta 1933 je bila uspešna vsesplošna stavka, ki je vojsko vzpodbudila, da je spodrezala diktatorja, ki je zapustil Havano. Nov civilni voditelj je tako postal Ramon Grau San Martin, ki je bil dolgoletni heroj levičarskih študentov. Formirani so bili »sovjeti«, katerim je sledila okupacija tovarn in kmetij. Nova vlada je proglasila socialistično revolucijo. (Skidmore in Smith, 1997: 270)

⁴ Jose Marti se je rodil leta 1853 na Kubi in je postal eden glavnih političnih aktivistov, ki so se zavzemali za neodvisnost Kube. Poleg tega je bil tudi pesnik, novinar in učitelj. Odločno se je uprl aneksiji, ki so jo ZDA predlagale leta 1880. Deloval je predvsem v tujini, kamor je bil deportiran, ker se ni strinjal s takratno vlado. Leta 1892 je ustanovil Kubansko revolucionarno stranko, s katero se je zavzemal za enotnost Latinske Amerike proti ameriškemu imperializmu. Tri leta kasneje (1895) je skupaj z nekaterimi somišljeniki organiziral invazijo na Kubo in v enem od bojov proti španski vojski je bil ubit (5. maj 1895).

ZDA so postajale zaskrbljene nad levičarskim preobratom svojega protektorata in vse je kazalo, da je na vidiku nova intervencija. Ampak temu ni bilo tako, saj je na kubanski politični sceni že stala oseba, ki je bila željna postaviti stvari na svoje stare tirnice. Na ameriški znak je Fulgencio Batista z lahkoto odstranil Graua San Martina in njegove radikalce. Na predsedniško mesto je bil postavljen voditelj, ki je ustrezal ZDA, radikalci, nacionalisti in reformisti pa so z grenkobo gledali, kako se je kubanska politika vrnila na stare tirnice. Ameriška hegemonija je bila zagotovljena, tako da uradni Washington ni imel težav pri ukinitvi Plattovega amandmaja leta 1934.

Naslednjih 25 let je kubansko politiko vodil Fulgencio Batista. Med leti 1934 in 1940 je vodil državo preko marionetnih predsednikov, leta 1940 pa je sam prevzel oblast in vladal do leta 1944. Takrat se je spet umaknil v ozadje, ko je nekdanji radikalec Grau San Martin ponovno postal predsednik (1944-48). Ampak ob ponovnem prevzemu oblasti, je v njem ostalo le malo idealista. Država je tonila vedno globje v svet korupcije. Grau San Martinu je sledil še eden Batistovih mož, Carlos Prio Socorras, ki je vladal med leti 1948 in 1952. Batista je ponovno prevzel predsedniške vaje z vojaškim udarom leta 1952 in od takrat naprej vladal kot diktator do leta 1959, ko ga je odstavila Castrova revolucija. (Skidmore in Smith, 1997: 271-272)

Castro se je rodil leta 1927, kot sin uspešnega španskega priseljence, vendar je že kmalu ugotovil, da takšno življenje ni pisano njemu na kožo. Hotel je spremeniti Ameriko. Po končani osnovni in srednji jezuitski šoli je diplomiral iz prava. In takrat se je prvič vrgel v nemirne vode študentske politike.

4.2. POVOD ZA REVOLUCIJO

Ko se je leta 1945 Fidel Castro vpisal na univerzo v Havani, so bile njegove simpatije na strani Eduarda Chibasa. Chibas je bil eden tistih, ki so izhajali iz revolucionarne buržoazije in malomeščanstva, ki se niso hoteli ukloniti režimu. Castro je s spoštovanjem in občudovanjem poslušal njegove govore, po njegovem samomoru pa je skušal prevzeti del njegove zapuščine.

Prvo takšno dejanje je bil napad na vojašnico Moncada v Santiagu, 26. julija 1953⁵. Castro je vodil skupino 165 mladeničev, ki so skušali presenetiti vojake v vojašnici, a poskus se je klavrno končal. Več kot polovico jih je bilo ubitih, ranjenih ali aretiranih. Fidel Castro in njegov brat Raul Castro sta bila med tistimi, ki so jih aretirali. Po sodnem procesu sta bila obsojena na 15 let zapor. Na procesu se je Fidel sam branil z znanim govorom »Zgodovina mi bo oprostila«, ki takrat ni imel posebne teže, kasneje pa je postal eden temeljnih tekstov revolucije, kot programski manifest »Gibanja 26. julij«.

4.3. VOJAŠKI DEL REVOLUCIJE

Brata Castro sta v zaporu preživela le enajst mesecev, saj je Batista odobril oprostitev vseh političnih zapornikov, da bi pomiril javno mnenje in si izboljšal politično podobo. Po osvoboditvi je Castro odletel v Mehiko, kjer je začel organizirati nove revolucionarne sile. Med kubanskimi izseljenci so zbirali denar za opremo in orožje. Leta 1956 je Castro skupaj z 82 somišljeniki odplul proti Kubi na jadrnici Granma⁶. Svoje potovanje je uskladi z mobilizacijo enot na Kubi, ki naj bi povzročila množično vstajo. Ampak potovanje se je končalo v močvirnatem območju južne obale, tako da so le s težavo prispeli do obale. Poleg tega so jih tamkajšnji domačini izdali, tako da so se uporniki morali razkropiti. Del se jih je predal, nekaj jih je padlo, jedro s Castrom in najbližjimi sodelavci pa se je čez nekaj dni zbralo na področju pogorja Sierra Maestre. Tam se je začelo dolgo obdobje priprav in krepitve gverilskih sil ter povezovanja vseh naprednih kubanskih gibanj v enoten odpor. Najbolj znan takšen napad se je zgodil marca leta 1957, ko so mladinci Študentskega vodstvenega odbora pod vodstvom Jose Antonia Echeverria napadli predsedniško palačo⁷ in skoraj ubili Batisto. Tako se je znova pokazalo, da terorizem v mestih ne prinaša sadov. (Košta, 1962: 84-87)

⁵ Po tem neuspelem dejanju (datumu), ki je pustilo globoke sledi in postavilo temelje za nadaljni revolucionarni boj, je dobilo ime »Gibanje 26. julij«.

⁶ Jadrnico so uporniki kupili v mehiškem pristanišču Tuxpan od švedskega milijonarja Wernerja Greena za 12000 dolarjev, ki so jih zbrali med kubanskimi izseljenci in drugimi somišljeniki v ZDA in Mehiki.

⁷ Priprave na ta napad so trajale več kot dvajset dni in so poleg napada na predsedniško palačo vključevale tudi prevzem vladnega radia in napad na nekatera strateška mesta v Havani. Za sedež napada je bila izbrana kar stavba Havanske univerze. V napadu je umrla večina napadalcev, med drugim tudi Jose Antonio Echeverria.

Resničen napredek revolucionarnega gibanja pa je bilo mogoče opaziti v gorah, kjer se je razvila gverilska⁸ dejavnost. Kmetje so jih podpirali vendar se niso množično vključevali med upornike in tako so uporniki kmalu razpolagali z operativno bazo, kamor bi sovražnik prodril samo z velikimi težavami. To je bil tudi neke vrste kubanski fenomen, saj so veliko revolucij v zgodovini vodili člani protielite, na Kubi pa so uporniki še vedno prihajali iz srednjega sloja, vendar to ne pomeni, da kmetje niso igrali pomembne vloge. Uporniki so začeli dosegati tudi prve zmage. Batista ni imel posebno izurjenih enot proti gverilcem, zato so njegove enote postajale lahek plen zased. Kljub temu se je ob koncu leta 1957 Castro skoraj že vdal v usodo. Njegova strategija je bila čakanje na množične upore v mestih, na katere pa sam ni imel vpliva. Začetek leta 1958 pa je nakazal boljše čase, saj je februarja ameriška vlada pod pritiskom, ker je dobavljala orožje Batistovemu režimu, uvedla embargo na orožje. Marca 1958 je Castro v manifestu kubanskemu ljudstvu napovedal totalno vojno Batistovemu režimu. Hkrati je poslal dve močni koloni v vzhodne predele otoka, da bi tam odprli drugo fronto in zanetili upor. »Gibanje 26. julij« je aprila v Havani in drugih večjih mestih organiziralo splošno stavko, ki pa ni bila dovolj dobro pripravljena. Po neuspeli vsesplošni stavki se je Castro odločil, da spremeni strategijo iz pasivne v bolj agresivno. Do končnega zloma Batistove diktature ni bilo več daleč. (Rapoša, 1981: 389)

Ob koncu leta 1957 so se Batistove sile poražene umaknile s področja Sierre Maestre. V Washingtonu so iskali drugačne rešitve, predvsem političnega značaja. Fidel Castro je razbil maneuver reakcionarnih, z ameriško diplomacijo povezanih opozicijskih protibatističnih skupin, ki so sklenile tako imenovani Miamijski pakt. S tem paktom so hoteli kubanski emigranti doseči enotnost opozicije proti Batistovi diktaturi, v bistvu pa je bila le pretveza, da se ohrani vpliv ZDA. Tako se je z bližajočo zmago na vidiku pojavljal nov sovražnik - ameriški imperializem. Batista je poskušal še z zadnjo karto. Novembra 1958 je izvedel predsedniške volitve, kjer je za predsednika predlagal svojega kandidata. S tem je hotel sebe postaviti v ozadje in poskušal izboljšati situacijo, ki je nastala. Večina Kubancev se teh »ameriških« volitev sploh ni udeležila, kar je bil jasen znak, da je vlada izgubila podporo javnosti. Ob novem letu pa je bila usoda že odločena – Batista je zbežal v Santo Domingo. Castro je vkorakal v Havano 8. januarja 1959, v maju pa so na Kubi že proglasili novo agrarno reformo. Osebnost malomeščanskega, nacionalističnega in liberalnega voditelja

⁸ Gverila je oblika bojevanja, kjer šibkejša stran prevzame ofenzivno pobudo v določenih oblikah, času in kraju. Gverila je orožje šibkih in je odločilna le tam, kjer je močnejša stran ne uporabi vseh sil za uničenje gibanja.

revolucije, kakršen je bil Fidel Castro, se je tako počasi začejala preoblikovati v voditelja protiimperialistične vojne. (Tutino, 1971: 212)

4.4. POLITIČNI VIDIK REVOLUCIJE

S prevzemom oblasti se je končalo obdobje upora proti diktaturi. Nastopila pa je najpomembnejša faza revolucije, in sicer obdobje, ko je bilo treba revolucijo nadaljevati, namesto da bi nazadovala tako kot je bil to primer z upori, v katerih je sodelovala buržoazija. V prvih dneh leta 1959 je na Kubi vladala euforia. Fidel Castro si je pridobil status heroja. Vprašanje, ki pa je rojilo po glavah kubanskega srednjega razreda, delavstva, kmetov, zunanjih investorjev, ameriške ambasade in drugih opazovalcev, je bilo, kakšna sploh bo ta revolucija?

Revolucionarno gibanje, ki je imelo v začetku še močne prvine buržoazne revolucije, je bilo v bistvu oblika narodnoosvobodilne in protikolonialne vojne, ki je bila značilna tudi za ostali »tretji svet«. Akcija gverilcev, ki so jih vodili mladi, liberalno vzgojeni razumniki, se je namerila proti diktaturi domače oblasti, toda tudi proti dolgoročnim koristim severnoameriške politike, proti zastarelim družbenim strukturam (socialna revolucija) in proti zunanji odvisnosti (narodnoosvobodilna vojna). Da je šlo za dva vzajemno povezana družbena in politična cilja, dokazujejo že prvi ukrepi revolucionarne oblasti. (Drčar-Murko, 1975: 126)

Revolucija je bila usmerjena tudi na ukinitve latifundij in zadovoljitev osnovnih potreb kmečkim množicam, zato so jo smatrali tudi kot agrarno oziroma antilatifundijsko revolucijo. Prvine zadovoljevanja želja najširših mestnih in kmečkih množic pa so bile znak, da gre tudi za socialistično revolucijo.

Eden prvih revolucionarnih zakonov je bil Osnovni zakon (Ley Fundamental), s katerim je bila določena organizacija nove oblasti in države. V njegovem prvem členu je zapisano, da je Kuba neodvisna in suverena država, organizirana kot edinstvena demokratična republika s ciljem razvoja politične svobode, družbenih pravic, osebnega in skupnega blagostanja in humanistične solidarnosti. Iz drugega člena izhaja, da suverenost pripada narodu in da iz naroda izhaja vsa javna oblast. (Košta, 1962: 107-108)

V začetku je vlada delovala kot triumvirat. Manuel Urrutia je postal predsednik, Jose Miro Cardona je postal prvi minister, Fidel Castro pa je postal vrhovni poveljnik oboroženih sil. Iluzija kolegialnosti se je podrla že februarja 1959, ko je odstopil Miro Cardona, zaradi protesta, da nima dejanske moči, ki mu ga položaj daje. Fidel Castro je prevzel njegovo mesto in nakazal prihodnji razvoj politične oblasti. (Skidmore in Smith, 1997: 276)

Edina in prava politična sila, ki je takrat obstajala v državi je bila uporniška vojska. Tudi sam Fidel Castro je želel, da ostane uporniška vojska ključna politična institucija v državi. Da revolucija ne bi zastala, je Fidel Castro zato odpravil Batistovo armado. Njegova propaganda, organizacija in politično manevriranje od Moncade pa preko šestletnega obdobja do prihoda v Havano je imelo en sam cilj: likvidirati armado in s tem omogočiti pravo revolucijo. Toda zamisel o likvidaciji profesionalne armade je bila eno, popolna odstranitev njenih kadrov in struktur, ki naj bi jih nadomestili kadri iz uporniških vrst, pa nekaj popolnoma drugega. To je bilo mogoče doseči samo z dosledno revolucijo in ob podpori širokih ljudskih množic. Nova armada pa ne bi smela spominjati na prejšnjo: morala bi sloneti na novih idealih, morala bi biti pripravljena na izpolnjevanje novih nalog. Morala bi biti zares ljudska armada, ki bi izražala naklonjenost kubanskega ljudstva do revolucije. (Tutino, 1971: 217-218)

Sam politični vzpon Fidela Castra ni bil klasičen srednjeameriški vzpon diktatorja. Castro je svoj vzpon gradil postopoma, tako da je vodilne funkcije v državi v začetku prepustil drugim ljudem. Tako je lahko iz ozadja gradil svojo pot do vrha. Tudi v trenutku, ko je prevzel popolno oblast v državi, ni deloval kot drugi diktatorji v regiji. Castro je znal v določenih situacijah povleči prave poteze in to za dobro kubanskega naroda, kar nekaterim očitno ni bilo všeč. Tukaj gre predvsem za ZDA, ki so s Castrovim prihodom na oblast izgubile svoj protektorat in hkrati pridobile novega »sovražnika«. Po eni strani je uspeh Kubanske revolucije in njen nadaljni politični potek zelo podoben zgodovini bivše Jugoslavije po drugi svetovni vojni. Po uspešnem narodnoosvobodilnem boju in osvoboditvi, je država prvotno padla v nemilost zahodnega bloka držav (v primeru Kube predvsem ZDA), češ da se grejo socialistično revolucijo, nato je sledilo zbližanje z vzhodnim blokom držav. Ko pa je bilo jasno, da v hladni vojni ne bo zmagovalca, sta se tako kubanski voditelj Castro kot takratni jugoslovanski voditelj Tito znala prilagoditi situaciji in povleči največ z obeh strani (politika neuvrščenosti). Poleg tega je bila tako na Kubi kot tudi v bivši Jugoslaviji glavni steber državne obrambe in politike vojska oziroma armada.

5. KUBANSKE OBOROŽENE SILE

Kubanske revolucionarne oborožene sile (Fuerzas Armadas Revolucionarias, FAR) so bile v preteklosti predmet proučevanja, tako med ameriškimi in kubansko-ameriškimi strokovnjaki, saj so iskali njihovo mesto in vlogo v zgodovini. Ravno po letu 1959 so kubanske oborožene sile priklicale pozornost mnogih avtorjev zaradi kubanskega vojaškega potenciala v konfliktu z ZDA, zaradi svojega zavezništva z bivšo SZ in zaradi svojega vojaškega udeleževanja v številnih državah po Latinski Ameriki, Afriki in Aziji. Dandanes pa so se okoliščine korenito spremenile, tako da so vsi vidiki delovanja revolucionarnih oboroženih sil v glavnem uprti na svoje domače razsežnosti in njihov odnos s trenutnim in bodočim razvojem znotraj Kube.

5.1 ZGODOVINSKI POGLED IN RAZVOJ KUBANSKIH OBOROŽENIH SIL

Kubanske revolucionarne oborožene sile se v različnih pogledih zelo razlikujejo od ostalih oboroženih sil v Latinski Ameriki. Kubanske oborožene sile nimajo svojih korenin v tradicijah španskih osvajanj, tako da jim primanjkuje nekaj skupne tradicije Latinske Amerike, ostrih družbenih razkolov med vojsko in civilnim prebivalstvom, oziroma med častniki in naborniki. Kubanske revolucionarne sile niso nikoli resno poskusile strmoglaviti vlade ali skušale spreminjati politike. To pa predvsem zaradi zapletene mreže vezi med revolucionarnimi silami in vladajočo Kubansko komunistično partijo⁹. Te vezi zagotavljajo nadzor nad vojsko in njeno lojalnost. To pa zato, ker je bilo že od samega začetka, ko je bila Komunistična partija vključena v oborožene sile, jasno določeno, da so vojaški voditelji še vedno glavni nosilci vodenja in poveljevanja. Tudi Castrova vloga voditelja Kubanske revolucije in dejanskega ustanovitelja Kubanskih revolucionarnih oboroženih sil samo še krepi ta proces. (Millett, 1993: 2)

⁹ Kubanska komunistična partija je bila ustanovljena leta 1920 in je bila članica Kominterne. Stranka je bila v začetku zelo kritična do Fidela Castra, povrh vsega pa je podpirala generala Batisto. Zaradi volitev je spremenila ime v Ljudsko socialistično stranko. Dve leti po zmagi revolucije (1961) je z združitvijo Gibanja 26. julij, Ljudske socialistične stranke in Revolucionarnega vodstvenega odbora 13. marec nastala Enotna revolucionarna organizacija. Leto kasneje (marca 1962) se je preimenovala v Združeno partijo kubanske socialistične revolucije, ki je oktobra 1965 dejansko postala Kubanska komunistična partija, ki je še danes edina zakonita stranka v državi. Njen predsednik oziroma vodja je Fidel Castro.

5.1.1. OBDOBJE PO ZMAGI REVOLUCIJE

Nekateri avtorji so iskali zgodovinske povezave med Kubanskimi revolucionarnimi silami in uporniki, ki so se borili za neodvisnost izpod Španije konec 19. stoletja, ampak vsi vpleteni zavračajo takšno povezovanje in odgovarjajo, da ostajajo zgodovinske korenine Kubanskih revolucionarnih sil trdno zakoreninjene v Gibanju 26. julij, ki ga je ustanovil in vodil Fidel Castro. Rezultat tega je, da je bila vojaška doktrina vedno nekakšna mešanica konvencionalne in gverilske strategije in taktike, neugodna kombinacija sovjetskega treninga in Castrovih lastnih vojaških izkušenj.

Že od samega začetka so Kubanske revolucionarne sile našle v svetovnem kapitalizmu in imperializmu, katere so poosebljale ZDA, svojega naravnega sovražnika. Izkušnje prvih let obstoja so temeljile predvsem na eni največjih zmag, ko so leta 1961 v Prašičjem zalivu premagale enote kubanskih izgnancev in poznejšem vojskovanju proti notranjim gverilskim silam, katere so podpirale ZDA¹⁰.

Če je bil Prašičji zaliv največja zmaga Kubanskih revolucionarnih sil, je bila na drugi strani kubanska raketna kriza leta 1962 pravo ponižanje. Ta dogodek je namreč ostal kot svarilo oziroma kot simbol morebitne ameriške invazije in je še desetletja spominjal na pomanjkljivo sovjetsko obvezo do kubanske obrambe in pokazal jasne dokaze o omejenosti kubanske vojaške moči. Le odločnost, da se v prihodnje izognejo podobnim ponižanjem, je pomagala k izoblikovanju kubanske obrambne doktrine in pripomogla k vztrajnem prikazovanju ZDA, kot skrajno grožnjo državni suverenosti. Istočasno pa so pogoji, pod katerimi se je končala raketna kriza, zmanjšali nevarnost bližnjega ameriškega napada in tako dovolili, da so se Kubanske revolucionarne sile v naslednjem desetletju razvile v moderno, v sovjetskem stilu grajeno vojaško ustanovo. (Millet, 1993: 2)

Kubanske revolucionarne sile so dosegle svojo najvišjo moč približno 300000 mož v zgodnjih 60-ih letih. Večina teh mož pa je bila slabo izurjena in opremljena in vzdrževanje takega števila aktivnih sil je predstavljalo veliko breme že tako šibkemu gospodarstvu. Zato se je

¹⁰ Do formiranja prvih protirevolucionarnih tolpe je prišlo že takoj po zmagi revolucije. Tolpe so sestavljali pripadniki nekdanje armade, ki so se pred aretacijami in sojenji zatekli v gozdove. Ko je CIA začela podpirati te upornike se je sestava tolpe spremenila: nekdanje Batistove vojake so zamenjali buržoazni intelektualci in bojaželjni sinovi zemljiških posestnikov.

začelo v drugi polovici desetletja število počasi manjšati in padlo pod 230000 mož do leta 1970. Preostali so bili vključeni v kmetijska dela, posebej med letno žetvijo sladkornega trsa. V začetku 70-ih let sta se tako grožnja o ameriški invaziji kot pričakovanja serije komunističnih gverilskih zmag v Latinski Ameriki po kubanskem zgledu zdeli zelo oddaljeni. Gospodarski neuspehi Kube so povečali odvisnost od SZ, kar se je najbolj kazalo v povečanju sovjetskega vpliva v Kubanskih revolucionarnih silah. Hkrati se je v 70-ih letih začelo obdobje popuščanja napetosti med Vzhodom in Zahodom, kar je ustvarilo svetovno ravnovesje moči, v katerem vloga kubanske vojske ni bila povsem jasna. Leta 1970 je kubanska vojska, kot posledica povečanega sovjetskega vpliva, doživela večje prestrukturiranje. Aktivne sile so bile drastično skrčene, njihovo število je namreč padlo na vsega 117000 pripadnikov leta 1974. Istočasno sta se izboljšala urjenje in vojaška oprema. Ustanovljena je bila aktivna rezerva, ki je štela 100000 mož, približno enako število pa je bilo dodeljenih Mladinski delovni armadi. To je bila paravojaška sila, ki so jo sestavljali manj izobraženi naborniki in tisti, ki so namenjali večino časa kmetijskim in gradbenim delom. (Mastrapa, 2000: 117)

Med leti 1960 in 1970 so bile vzpostavljene in ojačane vezi med državnim, političnim in vojaškim aparatom. Formalna politična indoktrinacija vojske se je tako začela že leta 1961. Za razliko od ostalih komunističnih držav pa na Kubi komunistična partija ni nikoli dosegla kontrole nad vojsko. Zato je bila politična indoktrinacija gledana predvsem kot sredstvo za vzdrževanje discipline in kot podpora za doseganje vojaških ciljev. Čeprav se je veliko število častnikov vključevalo v partijo in njen podmladek, so se vsi še vedno prvo identificirali z vojsko. V samih vrhovih partije pa je prevladal vojaški vpliv, saj je bilo že leta 1965 prisotnih v Centralnem komiteju Komunistične partije okoli 69 % oseb z vojaškim činom.

Do začetka 80-ih let, je kubanska vojska dosegla stopnjo moči in prestiža, ki je do takrat v Latinski Ameriki ni še nobena država. S skupno močjo več kot 150000 mož redne sestave, dopolnjenih z dodatnimi enotami Ministrstva za notranje zadeve in naborniki, ki so bili dodeljeni Mladinski delovni armadi, so bile kubanske revolucionarne sile moderna in ogromna armada. SZ jo je opremila z veliko količino relativno moderne opreme. Čeprav je večina teh enot bila dodeljena obrambi in notranjim varnostnim misijam na Kubi, so vojaške enote in svetovalci bili stacionirani v skoraj ducatu drugih držav po svetu. (<http://www.cubapolidata.com/cafr/cafr.html>)

5.1.2. OSEMDESETA LETA – DESETLETJE KRIZE

Že kmalu v začetku leta 1980 je Castro v svojem govoru nepričakovano najavil velike spremembe v kubanski vojaški doktrini in organizaciji: ustanovljena je bila množična teritorialna milica, državna obramba pa naj bi temeljila na konceptu »vojne vseh prebivalcev«. To je pomenilo množično delitev orožja med prebivalstvo in planiranje dolgoročnega gverilskega konflikta. Vse to je seveda zahtevalo tudi logistične spremembe, tako da se je odgovornost za državno obrambo delno prenesla z ministrstva za obrambo na ministrstvo za notranje zadeve, medtem ko so za lokalno obrambo skrbeli lokalni sveti, katere so vodili predstavniki Komunistične partije. (Millett, 1993: 5)

Takšne spremembe so bile kasneje pojasnjene kot odgovor na agresivno držo Reaganove administracije in kasnejše sovjetske izjave, da ne bodo branile Kube v primeru ameriške invazije. Ampak Castrova odločitev o spremembah je bila sprejeta veliko pred Reaganovo izvolitvijo, tako da so bili politični razlogi krivi za takšno odločitev. Castro je namreč želel mobilizirati ljudsko podporo revoluciji, želel je obuditi strah morebitne ameriške invazije in osebno izvajati kontrolo nad močjo in neodvisnostjo Kubanskih revolucionarnih sil.

Glavne spremembe pa se niso dogajale na Kubi oziroma na njenih »mednarodnih« misijah, temveč so se začele dogajati v Vzhodni Evropi. Sprememba vlade v SZ, je na oblast pripeljala vlado, ki se je raje usmerila v notranje reforme, kot pa v zunanjo konfrontacijo. To je seveda pomenilo zmanjšanje subvencij državam kot je Kuba in iskanje pogajanj raje kot vojaških rešitev v konfliktih po svetu (Angola, Nikaragva, El Salvador). Castro je takoj videl, da bodo reforme, ki jih je uvedel Gorbačov, ogrozile njegovo lastno videnje komunizma na Kubi in svoj položaj v mednarodnem okviru. Rezultat tega je bilo stopnjevanje napetosti med Kubo in SZ, ki je doživelo vrhunec z razpadom SZ in je posledično pripeljalo do prenehanja vojaške pomoči, do umika sovjetskih enot s Kube in prenehanja gospodarske pomoči. Vse to je pripeljalo do velike gospodarske krize na Kubi.

5.1.3. PREŽIVETJE »POSEBNEGA OBDOBJA«

Po letu 1990 se je začelo obdobje, ki ga je Castro poimenoval *»posebno obdobje v času miru«* in ki je prineslo veliko sprememb v misijah in zmožnostih kubanskih revolucionarnih sil. Najprej so bile prekinjene vse »mednarodne« misije, tako da so spomladi leta 1991 zadnje enote zapustile Afriko, januarja 1992 pa je Castro ukinil tudi pomoč uporniškim gibanjem. (Millett, 1993: 7)

Vse to se je dogajalo istočasno z umikom ruskih enot s Kube in prenehanjem dobave orožja in vojaških urjenj. Leta 1993 so zadnje ruske enote zapustile Kubo, kar je imelo zelo majhen vpliv na kubansko obrambo, je pa imelo toliko večji psihološki vpliv. Sprva so na Kubi umik ruskih enot sprejeli z jezo, nato z besom, saj so istočasno želeli, da bi Američani zapustili vojaško oporišče Guantanamo¹¹, na koncu pa so se vdali v usodo in se tolažili z mislijo, da po razpadu SZ ne bi bilo smiselno obdržati takšno število enot na Kubi.

Gospodarska kriza je prizadela tudi vojaške zmogljivosti in raven izurjenosti Kubanskih revolucionarnih sil. Padec uvoza za 60 % se je poznal tako pri dobavi goriva kot rezervnih delih za ladje, letala in ostale vojaške opreme. Orožje se je tako staralo, novega pa si niso mogli privoščiti. Ukinjena so bila tudi različna urjenja (predvsem pilotov). Urjenja tankovskih enot so se izvajala na domačih simulatorjih, medtem ko so kolesa in konjske vprege zamenjale motorna vozila.

Bolj kot na material je to »posebno obdobje« zelo vplivalo na človeški del Kubanskih revolucionarnih sil, predvsem na moralo in zmogljivosti. Vedno več čistk med častniki, vedno več dezerterjev in vedno večji pritiski za izboljšanje vojaške discipline in politične indoktrinacije, so bili dovoljšnji pokazatelji problemov morale in nezaupanja v revolucijo.

¹¹ Ameriška vojaška baza Guantanamo je najstarejša ameriška prekomorska vojaška baza in edina ki se nahaja v komunistični državi. ZDA so se februarja 1904 sporazumele o najemu 45 kvadratnih milj ozemlja in morja v zalivu Guantanamo za pristanišče za nakladanje premoga. Sporazum je bil ratificiran s strani obeh držav. Leta 1934 je bil sklenjen nov sporazum, ki je ponovno določil ceno najema in h kateremu je bil dodan pogoj, da je prekinitev najema možna le ob soglasju vlad obeh držav (ZDA in Kube), ali ob ameriškem odhodu iz baze. Odnosi med Kubo in prebivalci vojaške baze so bili stabilni med obema vojnoma in so se začeli slabšati v začetku castrove gverilske borbe. Po uspehu revolucije pa je postala ameriška vojaška baza nenehni predmet sporov med ZDA in Kubo.

Najbolj znan primer se je zgodil 28. maja 1987, ko je general Rafael del Pino s svojo Cesno 402 uspešno pristal v ameriški pomorski postojanki Boca Chica. S sabo je imel celotno družino. General del Pino je bil eden od »herojev revolucije«. Ta naziv mu je bil podeljen za neprecenljivo vedenje in pogum med invazijo v Prašičjem zalivu. Bil je povišan v generala in dodeljen za poveljnika protiletalske obrambe na Kubi. V skladu s svojim položajem je general užival vse privilegije, ki jih je visoka vojaška oseba lahko. Zaradi tega je novica o sporu generala del Pina s Castrovo vlado prešla svet že par minut po njegovem pristanku v deželo svobode. (<http://www.camcocuba.org/news/bush.html>)

Kljub temu, da so se končale mednarodne misije in se zmanjšala bojna pripravljenost, se je povečala vloga Kubanskih revolucionarnih sil v gospodarstvu. Veliko enot je bilo dodeljenih delom v kmetijstvu, nekatere pa so začele svoje lastne projekte, predvsem v povezavi s turizmom. Tako so ustanovili svojo lastno gradbeno podjetje, ki gradi objekte potrebne za razvoj turizma. Kubanske revolucionarne sile so se začele bolj vključevati tudi v probleme notranje varnosti, kar je uradno imenovano civilna obramba. Glavne naloge civilne obrambe so neprestana in hitra gradnja obsežne mreže predorov po Kubi, ki naj bi nudili zavetišče, olajšali komunikacijo in premik enot v primeru invazije.

Slika št. 2: *Pripadniki kubanskih revolucionarnih oboroženih sil*

VIR: http://www.cubapolidata.com/cafr/cafr_minint.html#1

5.2. »MEDNARODNE« MISIJE

Okoli leta 1960 so se začele prve »mednarodne« misije Kubanskih revolucionarnih sil. Že leta 1963 so bile poslane prve enote v Alžirijo (400 oklepnih enot), kjer so sodelovale v

obmejnem konfliktu z Marokom. Tri leta kasneje (1966) so bile enote poslane tudi v Kongo (Brazzaville), kjer so ostale v podporo vojaškemu režimu več kot četrto stoletja. V zgodnjih 70-ih letih so bile poslane dodatne enote v Južni Jemen, ampak v primerjavi z množičnimi intervencijami v Angoli in Etiopiji v drugi polovici 70-ih let, so bile te operacije relativno majhnega pomena. V slednjih dveh primerih (Angola in Etiopija) sta kubanska pehota in letalstvo igrali pomembno vlogo v bojih, kjer sta kljub velikim izgubam dosegli nekatere odmevne uspehe. V Etiopiji so pomagali odvrniti somalsko invazijo v regiji Ogaden, v Angoli pa so premagali tako ameriško podprte upornike, kot redne enote južnoafriških oboroženih sil. Čeprav so bili njihovi boji močno odvisni od sovjetske logistične podpore, so operativne odločitve ostajale v kubanskih rokah. Manjše število kubanskega vojaškega osebja je bilo vključeno v gverilske spopade tudi na ozemlju današnjega Zaira, Tanzanije in Gvineje-Bissau. Konec leta 1973 je bilo na pomoč Siriji poslanih 500 kubanskih oklepni in zračnih enot, po izbruhu Arabsko-Izraelske vojne oktobra 1973, kjer so sodelovale v večjem številu spopadov proti izraelskim silam. (Millett, 1993: 4-5)

Konec 70-ih in začetek 80-ih let pa je pokazal vidno obujanje kubansko podprtih uporov na zahodni polobli. Revolucionarni Marksistični režim je prevzel oblast na Grenadi, Sandinistična Nacionalna Fronta Osvoboditve¹², ki je vedno gojila vezi s Kubo, pa je strmoglavila diktaturo Anastasia Somoze v Nikaragvi. Tudi surinamski vojaški diktator je prosil za kubansko vojaško pomoč in jo tudi dobil, medtem ko je veliko uporniških gibanj, z različnimi stopnjami vezi do Kube, začelo zmagovati v El Salvadorju, Gvatemali in Kolumbiji. (Millett, 1993: 4-5)

Leta 1984 so bile kubanske vojaške enote na aktivni dolžnosti izven države razdeljene v dve skupini:

- Ekspedicijske enote (te so vključevale osebje dodeljeno bojnim nalogam)
- Vojaške pomožne enote (te so vključevale osebje zadolženo za usposabljanje in svetovanje tujega vojaškega osebja)

¹² Sandinistična Nacionalna Fronta Osvoboditve (*Frente Sandinista de Liberación Nacional-FSLN*) je bilo nekaj desetletij glavno levičarsko gibanje v Nikaragvi, ki se je borilo proti diktaturi družine Somoza. Formalno je bilo organizirano 23. julija 1961 in se je zgledovalo po kubanskem uspehu. Po kratki državljanski vojni je gibanje prišlo na oblast in sestavilo vlado, ki je vladala od leta 1979 do 25. februarja 1990, ko na volitvah ni dobila zadostne podpore. Predaja oblasti se je izvršila mirno in še danes je FSLN glavna politična opozicija vladajoči Liberalni stranki.

Dve ekspedicijski enoti sta pridobili status neodvisne armade in sta bili poslani v Angolo in Etiopijo. Pozno leta 1984 je bilo ocenjeno, da šteje skupno število kubanskega vojaškega osebja v tujini (ekspedicijske in pomožne enote) okoli 70000 mož.

(<http://www.camcocuba.org/news/reagan.html>)

5.3. VLOGA V DRŽAVNI OBRAMBI

Vloga kubanskih revolucionarnih sil v državni obrambi se je zadnjih letih zelo zmanjšala. Do tega je prišlo zaradi trenutne vojaške doktrine, rastočih logističnih problemov in iraških izkušenj iz zalivske vojne, kjer se je pokazala vsa nezmožnost stare ruske vojaške mehanizacije. Trenutna kubanska vojaška doktrina poudarja gverilsko taktiko bojevanja z uporabo ostrostrelcev in posebnih enot, ter umikom v kubansko hribovje oziroma na ruralna področja. V takšnih načrtih je torej jasna predpostavka, da je vloga zračnih, morskih in oklepnih enot omejena in kratkotrajna.

Zaradi nezmožnosti primerjave različnih vojaških realnosti so obrambne priprave kubanskih revolucionarnih sil zelo omejene, kar se primarno pozna pri izurjenosti enot. Jasen primer je vojaško urjenje na šoli Maximo Gomez, kjer je vse še vedno skoncentrirano na prikazovanje velikih zmag socialističnega bloka (Praščji zaliv, Dien Bien Phu, Leningrad), kar je v današnji perspektivi razvoja skoraj irelevantno. Tudi scenariji morebitne invazije so še vedno takšni kot pred štiridesetimi leti. Vsak resen in informiran častnik bi se vprašal če je to sploh smiselno, ampak vsi se zavedajo, da bi to pomenilo direktno kritiko državnemu vodstvu in negativno vplivalo na lastno vojaško kariero (Millet, 1993: 12).

Povečana vloga v gospodarskih dejavnostih je odmaknila Kubanske revolucionarne sile od njihovih primarnih nalog in zmanjšala potrebna urjenja in posledično tudi moralo. Za nekatere je bil zelo težak ravno ta prehod, ki so ga doživeli; od poveljnika bojne enote v Angoli, do poveljnika plantaže paradižnika in ki je odprl vprašanja o vlogi in namenu vojaškega poklica na Kubi. Nezadovoljstvo med pripadniki Kubanskih revolucionarnih sil je tudi razumljivo in neizbežno, saj so v nekaj letih doživeli, da se jim je znižal standard življenja in ukinjeni so jim bili določeni privilegiji.

Istočasno, s spreminjanjem vloge vojske, se je začelo večati število vojaških oseb v političnih aktivnostih. Ob koncu leta 1991, ko se je število pripadnikov revolucionarnih oboroženih sil in njihova pripravljenost in sposobnost zelo zmanjšala, se je prisotnost vojaških oseb znotraj vlade in vladajočega strankarskega aparata občutno povečalo. Vojaški častniki so, poleg dela v vojski, delali tudi kot ministri za komunikacijo in transport. Na kongresu komunistične partije leta 1991 je bilo med 1700 delegati kar 240 vojaških častnikov. Tudi člani centralnega komiteja (25) in člani politbiroja (6) so bili vojaški častniki. Člani politbiroja so bili še iz generacij, ki so se borile proti Batisti, veliko mladih častnikov pa je bilo pred kratkim vključenih v centralni komite. (<http://fmso.leavenworth.army.mil/>)

Velik del vojaške propagande in političnega urjenja Kubanskih revolucionarnih sil je tudi širjenje občutka institucionalne identitete in lojalnosti, s čimer se skuša povečati učinkovitost in ustvariti občutek ponosa, ki vojsko ločuje od ostalega prebivalstva.

6. ZGODOVINSKI PREGLED ODNOSOV V SREDNJI AMERIKI (ODNOS ZDA-KUBA)

Srednja Amerika in še posebej Karibsko področje, je že dolgo smatrano za regijo, ki je strateško pomembna za ZDA, še posebej po odprtju Panamskega prekopa. Poleg tega je tudi zelo občutljiv del Latinske Amerike, za katerega se je razširilo ime »ameriško dvorišče«. Politika ZDA, ki se je odločilno oblikovala v protikolonialnem boju in ki je za odločilno prvine odkrito razglašala nevmešavanje v notranje zadeve drugih držav, se je dokaj hitro spreminjala: kapitalistično gospodarstvo je iskalo nove trge, zanesljive zaloge primarnih proizvodov, zato je mednarodna politika iskala poti, ki bi celotno Latinsko Ameriko ohranile »ameriško«. (Drčar-Murko, 1975: 121)

Slika št. 3: Zemljevid Srednje Amerike in Karibov

VIR: http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/reference_maps/central_america.html

Načelo nevmešavanja v notranje zadeve zahodne poloble, ki je bil v začetku pozitivni dejavnik odpora proti intervencionističnim težnjam takratnega evropskega koncerta sil, je

kasneje postalo politična in pravna podlaga za nastajanje novih oblik kolonialne odvisnosti. Takšna imperialistična politika ZDA se je začela že ob koncu 19. stoletja. Oblikovanje ameriškega kolonialnega imperija ima pomembno značilnost: nikjer si ne prizadeva pridobiti ozemeljske prednosti, ampak jih raje zamenjuje z »dolarsko diplomacijo«. Izjemi sta bili le Havaji in Filipini, ki so ju ZDA anektirale, Kube, Paname in Dominikanske republike pa so se polastile z nekakšnim neformalnim protektoratom. Uradna razlaga za posege v notranje zadeve srednjeameriških držav se je sklicevala na samoobrambo in zagovarjala preventivne posege ameriške politike, saj bi zelo zadolžene srednjeameriške države utegnile postati odvisne od evropskih upnikov, to pa bi po Monrojevi doktrini pomenilo poseganje evropskih sil v ameriški prostor. (Drčar-Murko, 1975: 121)

Srednja Amerika je bila mikrokozmos tako Latinske Amerike kot širšega sveta. Ameriška politika do te regije je odsevala širšo hladnovojno politiko posamezne predsedniške administracije, hkrati pa je neuspešno odgovarjala na prirojene probleme v regiji, kot sta diktatorstvo in socialne reforme.

Že leta 1904 je predsednik Theodore Roosevelt objavil Dodatek k Monrojevi doktrini, ki je tudi uradno opravičeval ameriške intervencije, ki so preprečevale tuje, neameriške intervencije in tako zagotovil svoji državi vlogo »mednarodnega policaja«. Čeprav je bil Rooseveltov Dodatek k Monrojevi doktrini proglašen kot politična smernica za celotno zahodno poloblo, je bil v praksi uporabljen izključno v karibskem področju. Intervencije, ki so sledile, so vedno vključevale vojaško okupacijo in vodenje državnih zadev s pomočjo prokonzulov, ki so jih ZDA postavile. (Connel-Smith, 1984:14)

Leta 1933 je predsednik Franklin Roosevelt objavil t.i. dobrososedsko politiko, jedro katere je bila odpoved enostranskih vojaških intervencij. To je zelo izboljšalo medsebojne odnose v regiji, kar se je pokazalo tudi v 2. svetovni vojni, ko je bila med državami prisotna visoka stopnja sodelovanja. Ampak zgodovina ameriških odnosov je pokazala, da so ZDA podpirale diktatorje v Karibski regiji in tako zagotovile stabilnost v regiji in zavarovale svoje interese. Ameriški interesi so razumljivo zahtevali podporo za večje sodelovanje med vladami v Karibski regiji, vendar prepogosto so bile slednje diktature. (Connel-Smith, 1984: 14)

Takoj po 2. svetovni vojni je bil sklenjen kolektivni varnostni sporazum, s čimer je bil formaliziran že dolgo obstoječi medameriški sistem. Medameriški sporazum o medsebojni

pomoči je bil sklenjen leta 1947 v Rio de Janeiru, leto kasneje pa je bila sprejeta tudi ustanovna listina Organizacije ameriških držav¹³. Ameriška politika do Latinske Amerike je po letu 1945 sledila stanju globalne strategije, saj se je medameriški sistem znašel v boju proti zunanji agresiji v podobi mednarodnega komunizma.

(<http://www.oas.org/juridico/english/charter.html>)

Prva grožnja je prišla že leta 1954 v Gvatemali, kjer je predsednik Jacobo Arbenz sledil radikalni domači politiki in po mišljenju Eisenhowerjeve administracije ob tem sklepal nevarne vezi z Moskvo. Gvatemala je kmalu postala komunistično oporišče v zahodni polobli. Po neuspelem ameriškem poizkusu, da bi pridobili soglasje in pomoč od Organizacije ameriških držav za odstranitev Arbenza, je CIA s pomočjo gvatemalskih sosednjih držav (Honduras in Nikaragve) organizirala invazijo gvatemalskih izseljencev. Arbenza so zamenjali z desničarskim diktatorjem, ki ga je izbral Washington.

6.1. ŠESTDESETA LETA – ZAČETEK ZAOSTROVANJA ODNOSOV MED ZDA IN KUBO

Z zgodovinske perspektive je bil gvatemalski primer le uvod v mnogo resnejšo grožnjo, ki jo je predstavljala kubanska revolucija. Veliko je bilo govora o Castrovih komunističnih simpatijah v prvih letih revolucije, a nič ni bilo dokazljivo. Jasno je bilo samo to da je Castra vodil revolucionarni nacionalizem. V virtualnem spopadu z ZDA, ki se je zdel neizogiben, je Castro lahko le upal na sovjetsko pomoč, da bi preživel. Takšno povezovanje med Kubo in SZ¹⁴ je bilo najbolj jasno kršenje Monroejeve doktrine. Ameriški voditelji so si bili enotni, da komunizem na zahodni polobli ne bo toleriran, zato so se odločili, da je v primeru, da Castro ne bo pretrgal vezi z mednarodnim komunizmom, edina rešitev njegova odstranitev. Vendar

¹³ Organizacija ameriških držav je prva multilateralna pristojna oblast na zahodni polobli. Vsega skupaj šteje 35 članic iz severne, srednje, južne Amerike, karibskega področja in Kanado. Ustanovna listina organizacije določa, da so njene glavne naloge konsolidacija miru in varnosti, zagotovitev mirnega reševanja sporov med članicami, iskanje rešitev političnim, pravnim in ekonomskim problemom in zagotovitev skupne akcije v primeru agresije.

¹⁴ SZ je kmalu ugotovila, da njeno angažiranje na Kubi prinaša več koristi od morebitnih nevarnosti zaradi bližine ZDA. Sovjetski voditelji so dolgoročno videli Kubo kot važno točko v zoperstavljanju ZDA in pri širjenju odnosov z ostalimi državami Latinske Amerike. Prednosti ki jih je Kuba prinašala so se kazale v tem da:

1. je bila prva država, ki se je razglasila za socialistično, čeprav ne meji na nobeno drugo socialistično državo
2. za razliko od ostalih držav v razvoju, ki so privzele nekatere oblike socializma, se je Kuba odločila za izgradnjo marksistično-leninistične družbe
3. je strateška lega Kube (bližina ZDA) postala ključnega pomena v odnosu med obema velesilama
4. obstaja velika možnost delovanja Kube v neposredni bližini (Srednja Amerika, Karibi)

se je ameriški poizkus, v katerem sta sodelovali tudi Nikaragva in Gvatemala, klavrno končal s porazom v Prašičjem zalivu. Kubanski voditelj je preživel napad, tako kot še številne druge poiskuse atentatov, kar je še pospešilo in spodbudilo revolucionarje po Srednji Ameriki in ostalem svetu.

6.1.1. ZAOSTRITEV ODNOSOV MED ZDA IN KUBO IN ZAČETEK POVEZOVANJA MED KUBO IN SZ

Samo devet dni po zmagovitem prihodu v Havano (15. januar 1959), je kubanski osvoboditelj Fidel Castro izjavil: »Če si ZDA drznejo poslati marince na Kubo, bo umrlo 200000 gringosov (tujcev).«¹⁵ Odnosi z ZDA so se v letih 1959-60 postopoma slabšali. Castro se je tajno povezal s SZ že konec leta 1959, ta pa se je v začetku, zavedajoč se posledic za bilateralne odnose z ZDA, omejila predvsem na ustno podporo mlademu režimu. Že v začetku februarja 1960 je na Kubo prišel na obisk namestnik sovjetskega ministrskega predsednika Anastas I. Mikoyan s celotno sovjetsko gospodarsko ponudbo. Sestal se je s kubanskim vodstvom in podpisali so vrsto različnih sporazumov, med temi tudi 100 milijonov dolarjev vredno naložbo SZ v obliki trgovinskih kreditov. S tem je SZ hotela pomagati Kubi, da bi zmanjšala odvisnost od ZDA.(<http://www.camcocuba.org/news/eisenhower.html>)

Mesec kasneje je v havanskem pristanišču eksplodiral francoski parnik *La Coubre*, ki je prevažal orožje manjšega kalibra iz Belgije in pri tem ubil na ducate delavcev in vojakov. Castro je za sabotažo javno obtožil CIA, ZDA pa so te obtožbe zanikale.

Slika št. 4: Fidel Castro v enem svojih govorov

VIR: http://www.la.mvla.net/LC/CubaPoli/cuba_ndx.htm

¹⁵ Vir: <http://www.camcocuba.org/news/eisenhower.html>

V začetku marca leta 1960 je ameriški predsednik Dwight Eisenhower odobril plan CIA za vojaško posredovanje na Kubi, saj je bilo že takrat jasno, da Castro ne bo imel dobrih odnosov z ZDA. Cilj programa je bil, da bi *»se ustvarila paravojaška sila zunaj Kube, za bodoče gverilske boje«*. Kljub vsemu pa je Ministrstvo za zunanje zadeve nagovarjalo k previdnosti na podlagi dvoma ali je Castro sploh komunist.

Medtem, ko je Eisenhowerjeva administracija delala prve korake k odstititvi revolucionarne vlade, je sovjetski voditelj Nikita Hruščov postavil vso sovjetsko vojaško moč za hrbet kubanskemu diktatorju. Eisenhowerjev odgovor na sovjetsko grožnjo je bil, *»da ZDA, v skladu z njenimi pogodbenimi obveznostmi, ne bodo dovolile vzpostavitve režima pod vodstvom mednarodnega komunizma na zahodni polobli«*¹⁶.

6.1.2. RAZLAŠČANJE AMERIŠKEGA IMETJA

Po tem, ko sta Kuba in SZ vzpostavili diplomatske odnose, je aprila leta 1960 na Kubo prišla prva pošiljka sovjetske surove nafte. Ameriški korporaciji Esso in Texaco sta junija zavrnili rafiniranje sovjetske nafte, zato Castru ni preostalo drugega, kot da je vse njune rafinerije nacionaliziral.

Mesec kasneje je kubanska vlada sprejela nacionalizacijski zakon, ki je določil temelje za razlaščanje tujih posesti na Kubi. Dva dni po sprejemu zakona je ameriški predsednik Eisenhower za 95 % zmanjšal odkupno kvoto kubanskega sladkorja za preostanek leta. S tem se je posledično za 80 % zmanjšal kubanski izvoz v ZDA. Takoj za tem je SZ sporočila, da je pripravljena kupiti ves sladkor, ki je bil namenjen v ZDA.

S pomočjo pravic, ki ji ga je zagotavljal nacionalizacijski zakon, je kubanska vlada brez nadomestil oktobra razlastila vse ameriške podružnice na Kubi v vrednosti več kot milijardo ameriških dolarjev. ZDA pa so 19. oktobra 1960 uvedle embargo na izvoz na Kubo. (Skidmore in Smith, 1997: 278)

¹⁶Vir: <http://www.camcocuba.org/news/eisenhower.html>

Poleg tega je, 2. januarja 1961, Fidel Castro izgnal s Kube vse ameriške uradnike veleposlaništva in konzulata, ki so predstavljali razliko od tistih enajstih, ki je predstavljalo kubansko ekipo v Washingtonu. Dal jim je ultimatum, da morajo zapustiti državo v 48 urah.

Eisenhowerjev odgovor se je glasil: *»To pretehtano dejanje s strani Castrove vlade je le ena od zadnjih v dolgi seriji nadlegovanj, neutemeljenih obtožb in sramotitev.*¹⁷« ZDA so tako prenehale diplomatske in konzularne odnose s Kubo in ravno tako je storila tudi Kuba.

6.1.3. PRVI KUBANSKI POSEGI V DRŽAVE SREDNJE AMERIKE IN ZAČETEK EMBARGA

Samo dva dni po prvem Castrovem govoru v OZN (22. aprila 1960) je manjša skupina Kubancev in Panamcev pristala na panamskem ozemlju. Vodja napadalcev je bil Kubanec – Cesar Vega. Devet dni kasneje (1. maja) se je skupina predala Panamski nacionalni gardi in članom iz ekipe Organizacije ameriških držav, ki je bila poslana v državo, da razišče čimveč o invaziji. Castro je seveda zanikal, da je on osebno odobril to tvegano dejanje.

Ameriški kongres je 7. septembra 1961 razglasil, da bo ustavil *»ameriško gospodarsko pomoč vsem državam, ki pomagajo oziroma podpirajo Kubo, razen če predsednik določi, da je pomoč v nacionalnem interesu ZDA.*« Pol leta kasneje, 7. februarja 1962, pa je ameriški predsednik Kennedy razglasil popolni trgovinski embargo¹⁸ na Kubo, z izjemo zdravstvene pomoči. (Franklin v Dolinar, 1999: 39)

6.1.4. INVAZIJA V PRAŠIČJEM ZALIVU

Po pregledu poročila o načrtih CIA, ki ga je ameriški predsednik Kennedy prejel 28. januarja 1961, je Kennedy odobril agenciji, da nadaljuje z operacijo. V soglasju z načrti CIA je 17. aprila 1961 v Prašičjem zalivu na Kubi pristala jurišna brigada 2506, ki jo je, v okviru CIA, izurila in opremila sama ameriška vlada.

¹⁷ Vir: <http://www.camcocuba.org/news/eisenhower.html>

¹⁸ V mednarodnem trgovinskem in političnem jeziku je embargo prepoved trgovine in blagovne menjave z določeno državo. Ponavadi embargo razglasi skupina držav proti eni državi s ciljem da jo izolira in postavi njeno vlado v kočljiv notranji položaj. Embargo se velikokrat uporablja kot politična kazen zaradi morebitnih predhodnih nesoglasij pri sprejemanju političnih odločitev ali zakonov.

Po treh dneh intenzivnih in silovitih bojov, brez streliva, oskrbe in obljubljenе zračne pomoči, je bila brigada premagana s strani kubanskih kombiniranih sil. Posledica poloma ameriške vlade, ki ni držala obljube do vojaškega in civilnega vodstva brigade, je bilo 20 mesečno zaprtje 1189 pripadnikov brigade v kubanskih zaporih, 114 bojevnikov je padlo v bojih, 5 pa je bilo ustreljenih.

Invazija ni uspela predvsem zaradi tega, ker je predsednik Kennedy prepovedal obljubljenō zračno pomoč in ker ni sledil namigu predsednika Eisenhowerja: *»Moč je gola, brutalna stvar na tem svetu...če si jo pripravljen uporabiti, moraš biti pripravljen iti do konca¹⁹.«* Ujetnike je kubanska vlada izpustila šele 22. decembra 1962, po tem, ko je ameriška vlada plačala odkupnino za njihovo svobodo.

Za Fidela Castra in kubansko revolucijo pa je bil to popoln uspeh. ZDA so končno pokazale svoje namene na Kubi. Kot je Castro vseskozi zatrjeval, so skušale ZDA na Kubi ponovno vzpostaviti osovraženi Batistov režim, kar je dokazoval tudi z nekaterimi imeni ujetih napadalcev. Decembra 1961 je kubanski predsednik Fidel Castro razkril vse dvome o tem ali je komunist, saj se je razglasil za »marksista-leninista« do zadnjega dne svojega življenja. Tri dni po tem Castrovem razglasu so sovjetski mediji povzeli Castrov govor, v katerem je še povedal, da se bo komunistična partija Kube zgledovala po sovjetskem modelu, državni politični sistem pa naj bi bila »diktatura proletariata«.

Po neuspelem poskusu na Kubi so se ZDA odločile, da ne bodo dovolile »novih Kub« v regiji. Pomembno orodje v tem boju je bila Zveza za napredek, program ekonomskega in socialnega razvoja za Latinsko Ameriko, ki ga je leta 1961 predlagal predsednik Kennedy in s katerim so bile države Srednje Amerike deležne 644 milijonov \$ pomoči. Kuba seveda ni bila vključena v to zvezo, poleg tega pa je bila izključena tudi iz LAFTA-e (The Latin American Free Trade Association – Latinsko Ameriško združenje svobodne trgovine). Kennedyjeva toleranca do zmernih levičarskih vlad in njegovo nasprotovanje vojaškim udarom je bilo vidno leta 1963 v Hondurasu, ko ZDA niso priznale vlade polkovnika Oswalda Lopeza Arellana, dokler ni zagotovila, da bo nadaljevala program reform odstavljenega predsednika Villeda Moralesa. (Connel-Smith, 1984: 15)

¹⁹ Vir: <http://www.camcocuba.org/news/jack.html>

6.1.5. AMERIŠKI POSKUSI ODSTAVITVE FIDELA CASTRA

Skoraj leto dni po neuspehi invaziji v Prašičjem zalivu se je sestala posebna skupina Sveta za nacionalno varnost pri Robertu F. Kennedyju (19. januarja 1962), da bi proučili razlastitve ameriških podjetij na Kubi. Dva dni kasneje so se članice Organizacije Ameriških držav zbrale v Urugvaju, kjer je ameriški zunanji minister Dean Rusk označil Kubo za grožnjo zahodni polobli in zahteval njeno izolacijo. Organizacija je razglasila, da Castrova vlada ni združljiva z inter-ameriškim sistemom in tako so jo izključili. Strinjali so se tudi o tem, da se prepove njenim članicam prodaja orožja Kubi in o sprejetju kolektivnih meril proti komunistični Kubi.

Pozno aprila se je na vzhodni obali ZDA začela vojaška vaja »Quick-Kick«. To je bil množični vojaški maneuver, saj je sodelovalo 79 ladij, 300 letal in več kot 40000 marincev. Kuba je javno obtožila to vojaško vajo kot provokacijo in dokaz, da ZDA načrtujejo invazijo. Mesec kasneje (maja 1962) je sledila nova vojaška vaja »Whip Lash«, ki naj bi testirala možnosti za vojaške operacije proti Kubi.(<http://www.camcocuba.org/news/jack.html>)

Eden najbolj znanih poskusov odstavitve Fidela Castra je bila operacija Mongoose, ki jo je odobrila Kennedyjeva administracija marca 1962, kot odgovor na kubanske umazane vojne, rušenje drugih vlad in kubanskemu napadu na vitalne interese ZDA.

Glavni cilj operacije, ki se je začela razvijati že novembra 1961 z ustanovitvijo posebne skupine Sveta za nacionalno varnost, je bil odstranitev diktature Fidela Castra. Operacija je bila pod splošnim nadzorom državnega tožilca Roberta F. Kennedyja, operativni nazor pa je imel v rokah general Edward G. Lansdale²⁰. Projekt je bil uradno osnovan 16. marca in takrat je državni tožilec Kennedy določil, da ne bo varčevanja v času, denarju in človeški sili.

Projekt so podprle vse ameriške agencije, glavno vlogo pa sta igrali CIA in Ministrstvo za obrambo. V aprilu in maju je Lansdale pregledal vsa tajna delovanja proti Kubi in napovedal, da bo do oktobra 1962 Castro padel. Po letu neuspehov in razočaranj je bila operacija Mongoose prekinjena januarja 1963.(<http://www.camcocuba.org/news/jack.html>)

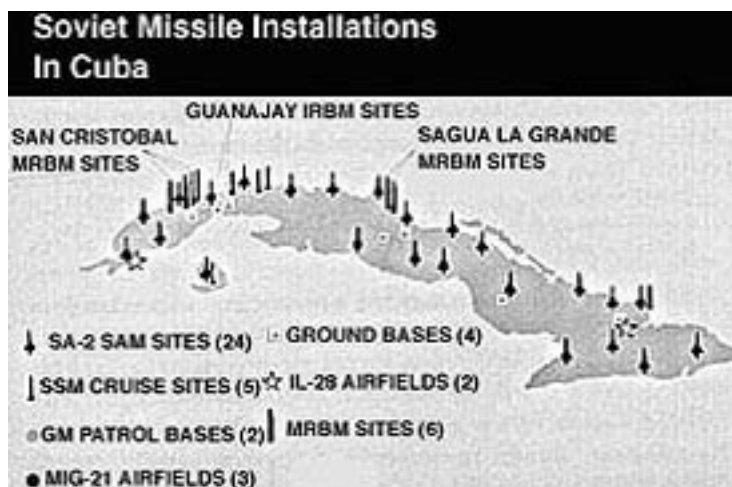
²⁰ General Lansdale je med leti 1957 in 1963 služboval na ameriškem obrambnem ministrstvu in je bil namestnik sekretarja za posebne operacije. Bil je eden glavnih pobudnikov za začetek tajnih operacij na Kubi, da bi odstranili Fidela Castra. Med drugim je predlagal tudi nekaj načinov za atentat na Castra.

6.1.6. OKTOBRSKA RAKETNA KRIZA

Castrovo preživetje invazije v Prašičjem zalivu je bila pomembna izjema in je pomenilo, da ZDA nimajo več monopola moči v karibski in srednjeameriški regiji. Ko je SZ videla, da je komunistični režim v regiji »toleriran«, so se jeseni leta 1962 odločili za gradnjo raketnih oporišč na Kubi.

Informacija, ki jo je prinesel neki ameriški pilot izvidniškega letala U-2 s poleta nad Kubo je bila za ameriške politike v Beli hiši zares presenetljiva: sovjetski strokovnjaki so na otoku začeli montirati rakete srednjega dosega, s katerimi bi lahko poslali nad znaten del ZDA jedrsko bombo. Tako se je začela kriza med katero je svet prvič do tedaj prišel prav do roba jedrske vojne, saj so bili Američani neomajni v svoji zahtevi: če Sovjeti ne umaknejo raket, bomo začeli vojno! (Rapoša, 1981: 391)

Slika št. 5: Namestitve sovjetskih raketnih izstrelišč

VIR: <http://pages.ivillage.com/vosgica/thecubanrevolution/id8.html>

Sovjetske rakete na Kubi so bile že skoraj operativno sposobne za izstrelitev, v ZDA pa je bilo glavno vprašanje kaj storiti. Predlogov je bilo veliko: od tega, da naj bi takoj obvestili SZ da ZDA vedo za rakete, do načrta, da bi z letali napadli raketna izstrelišča in jih zbrisali z zemlje. Kaneje je odločitev padla na srednjo pot.

Predsednik ZDA John F. Kennedy je 22. oktobra 1962 v televizijskem in radijskem govoru oznanil, da so ameriške sile na Kubi odkrile rakete z jedrskimi konicami, ki naj bi ogrožale

varnost ZDA. Razglasil je strogo pomorsko blokado otoka, da bi preprečili dovoz nadaljnega orožja, ki naj bi trajala do umika sovjetskih raket. Kuba je že nekaj ur pred Kennedyjevim govorom razglasila vojno stanje in začela premikati protiletalske enote proti severni kubanski obali. Svet se je tako znašel na robu jedrske vojne. (Franklin, v Dolinar, 1999: 39)

Vse ameriške zahteve so bile usmerjene na SZ, Kuba pa je bila povsem ignorirana. Tudi celoten dialog za razrešitev krize je potekal na relaciji Washington – Moskva. Umik raket so Američani zahtevali tudi prek svojega predstavnika v Varnostnem svetu OZN Adlaija Stevensona, medtem pa sta si Kennedy in Hruščov izmenjala več pisem in prišlo je do več skrivnih sestankov med ameriškimi in sovjetskimi diplomati. Kuba in Fidel Castro sta izpadla iz igre »velikih«.

Raketna kriza se je končala 28. oktobra 1962, ko je SZ po pogajanjih s Kube umaknila ofenzivno orožje in veliko večino vojakov. Američani pa so v zameno umaknili pomorsko blokado Kube in obljubili, da je ne bodo napadli²¹.

Kot je za Le Monde izjavil Fidel Castro leta 1963: »Sovjetski voditelji so nam pojasnili, da bi s sprejetjem raket okrepili socialistični tabor po vsem svetu...Zato smo jih sprejeli. To ni bilo za zagotovitev naše varnosti, ampak v prvi vrsti za okrepitev socializma na mednarodni ravni.« (Schwarz, v Dolinar, 1999: 40)

Soočenje dveh velesil v karibski regiji je imelo usodne posledice za Kubo:

- o Fidel Castro ni bil upoštevan na nobeni stopnji konflikta, kar je imelo za posledico, da je bila Kuba v Latinski Ameriki videna zgolj kot sovjetski satelit.
- o SZ je umaknila rakete samo zaradi obljube iz Washingtona, da ZDA ne bodo napadle Kubo.

Kaj pa je Kuba odnesla od raketne krize? Ko je SZ začela umikati svoje orožje s Kube, je Castro ZDA postavil pet zahtev: »Prenehanje embarga, prenehanje subverzivnih dejavnosti proti Kubi, konec oboroženih napadov na Kubo, prenehanje kršenja zračnega in pomorskega prostora Kube ter vrnitev baze Guantanamo.« (Franklin, v Dolinar, 1999: 40)

²¹ Čez čas so ZDA ugodile zahtevi SZ in umaknile iz Turčije rakete tipa Jupiter.

ZDA so zavrnila vseh pet zahtev, ampak obljuba, da je ne bodo napadle, je bil v bistvu nekakšen zaključek krize: SZ je prisilila ZDA, da so dovolili nadaljevanje socialističnega eksperimenta na Kubi.

Kljub temu pa ZDA niso ovrogle misli o strmoglavljenju kubanskega predsednika, tako da je 19. junija 1963 ameriški predsednik Kennedy odobril nov tajni program delovanja, z namenom *»krepiti duh odpora in nezadovoljstva, ki naj bi vodil do pomembnih odklonov in nemirov na Kubi.«* Ustanovljena je bila posebna skupina pod vodstvom in nadzorom Roberta Kennedyja. V tej novi fazi je predsednik Kennedy postavil Cyrusa Vancea (Secretary of Army), kot izvršilnega agenta celotne zvezne vlade za odnose s Kubo in grožnjo, ki jo je Castrov režim predstavljal zahodni polobli. Ta je vključevala dolžnost koordiniranja subverzivne (tajne) vojne proti Kubi, ki naj bi vsebovala sabotaže, diverzantske napade, propagando in druge tajne operacije.

CIA je Pentagonu podala predloge za tajne operacije znotraj Kube in za skrivne pristanke na obali. Priskrbljeno je bilo vse; od hitrih ladij, majhnih orožij in potrebno eksplozivno. Vojaško osebje je treniralo operative v potrebnih veščinah. Tarče so bile vedno gospodarske. Vsi ti projekti pa so bili odobreni direktno s strani državnega tožilca. Načrte je prekržala Kennedyjeva smrt, novembra 1963, tako da je bil njegov naslednik Johnson prisiljen operacijo ustaviti.

6.1.7. ŠIRJENJE REVOLUCIJE PO SREDNJI AMERIKI

Kuba se je po utrditvi revolucionarnega režima na domačih tleh in začetku *»idealistične«* industrializacije države usmerila v širjenje revolucije po ostali Latinski Ameriki in svetu. S posebnim zanimanjem so opazovali in iskali gverilska gibanja na tem območju in jim nudili orožja, urjenja in strokovno znanje. V obdobju med leti 1965 in 1970 je kubanska revolucija pridobila ugled revolucije, ki zagovarja svobodo mišljenja, in postala predstavnik revolucionarne čistosti, katero je simbolično predstavljal lik Ernesta Che Guevare.

Zaradi Vietnamske vojne in krize ki je zajela ZDA, je Srednja Amerika konec 60-ih let izgubila pomen za ameriško zunanjo politiko. Srednjeameriška gospodarstva niso nikoli imela večjega pomena za ZDA in komunistična grožnja je bila minimalna, saj so bile po letu 1964 Komunistične partije v vseh srednjeameriških državah z zakonom prepovedane. Manjše tajne

skupine, ki so imele uporniški značaj pa so bile nadzorovane s strani lokalnih milic in civilnih oblasti, katere so podpirale ZDA. Izkušnja Zveze za napredek je pokazala nezdržljivost protikomunistične politike, ki so jo zagovarjale ZDA s politiko spodbujanja reform in demokracije v Latinski Ameriki. Vse to je le okrepilo desničarske diktatorske režime v regiji in zmanjšalo upanje za mirne spremembe na polobli. Kljub vsemu pa so se ZDA še vedno držale zunanje politike do Srednje Amerike, kar so nazorno pokazali leta 1965, ko je v Dominikanski Republiki izbruhnila državljanska vojna. Predsednik Lyndon Johnson je poslal ameriške vojaške enote v državo, da bi ubranile morebiten komunističen prevzem oblasti. (Connel-Smith, 1984: 16)

Aprila leta 1965 je predsednik Johnson poslal pet bataljonov mornariške pehote in celotno 82. letalsko divizijo, naj posredujejo v državljanski vojni v Dominikanski Republiki, da bi zadušili oboroženo levičarsko vstajo s kubanskim navdihom.

Vse se je začelo 25. septembra 1963, ko so višji častniki armade vrgli z oblasti Juana Boscha, politika, ki je veljal za zmernega levičarja in je bil na oblasti natanko sedem mesecev kot prvi civilni predsednik v zadnjih 38-ih letih. Po padcu Juana Boscha, za katerega je ameriški predsednik Lyndon Johnson zatrjeval, da je »krinka mednarodnega komunizma«, je bil v Dominikanski republiki približno poldrugo leto mir, nato pa je dežela znova zabredla v vrtinec negotovosti, ko so se privrženci odstavljenega predsednika na tistem začeli pripravljati na državni udar, s katerim bi se vrnili na oblast. Vojska je za to zvedela in udarila po njih še preden so lahko končali priprave na vstajo. Tako se je začela državljanska vojna v malem. Uporniki so zavzeli nekaj vojašnic in vojaških skladišč redne vojske in začeli deliti orožje ljudstvu, da bi tako lažje obračunali z nasprotniki. Johnson je nato poslal mornariško pehoto in za njo še padalce, da bi naredili red in mir v državi. (Rapoša, 1981: 392)

6.2. SEDEMDESETA LETA – POMIRITEV ODNOSOV MED ZDA IN KUBO

V 70-ih letih, po propadu Zveze za napredek, je bila stabilnost v srednjeameriški regiji ogrožena, saj so se začele pojavljati levičarske gverilske skupine. Njihove aktivnosti so posledično pripeljale do vedno hujših represivnih metod vladanja desničarskih vlad. Kršenje človekovih pravic je postajalo vedno bolj pereče vprašanje, zato so se ZDA oziroma njihovi

predsednik Carter odločile, da bodo svojo zunanjo politiko do Srednje Amerike usmerile v podporo človekovih pravic, čeprav je bilo to v nasprotju s politiko podpiranja prijateljskih režimov, ki so se borili proti levičarskim gverilcem. A leta 1979 je Carterjeva zunanja politika doživela dve resni zaustavitvi: posledice odstavitve predsednika Somoze v Nikaragvi in levičarska vstaja na otoku Grenada. Poleg tega pa so se spremembe dogajale tudi v El Salvadorju, kjer je vojaška diktatura trajala že od leta 1932. Leta 1972 in 1977 je na volitvah zmagala levo-sredinska Krščanska demokratska stranka, ki ni nikoli zavladata, saj je v obeh primerih vojska izvedla puč. Vojska se je posluževala represivnih metod in kršila človekove pravice, kar je Carterja prepričalo v to, da je zmanjšal vojaško pomoč tej državi. Nasilje se je nadaljevalo tudi še v začetku 80-ih, kar je El Salvador pripeljalo na rob državljanske vojne, ZDA pa so neuspešno "iskale komunista", ki bi bil kriv za probleme v El Salvadorju. Preden je ameriški predsednik Carter zapustil položaj je nakazal, da so zmerne levičarske vlade dopustne, saj naj ne bi bilo kubanskega vpliva, privatna lastnina in človekove pravice so bile zaščitene in dana je bila obljuba, da se države ne bodo vmešavale v notranje zadeve drugih držav. (Connel-Smith, 1984: 16-17)

6.2.1. GRADNJA POMORSKEGA OPORIŠČA V CIENFUEGOSU

Po bolečem »porazu« v oktobrski raketni krizi se je SZ odločila za ponovni poskus pridobitve strateške prednosti v hladnovojnem soočanju z ZDA. Tako so 15. septembra 1970 slike z ameriškega izvidniškega letala U-2 potrdile, da SZ gradi pomorsko oporišče na majhnem otoku Cayo Alcatraz v zalivu Cienfuegos.

Oporišče, ki naj bi služilo jedrskim podmornicam z balističnimi raketami, je bilo že skoraj končano. Nekaj milj nižje ob obali pa je bilo na kopnem v gradnji še eno oporišče. CIA je potrdila, da SZ gradi oporišče na Kubi za ofenzivne pomorske operacije v Atlantiku in Karibih. Ker so bile jedrske rakete nameščene na sovjetskih podmornicah sposobne udariti vsako mesto in vojaško namestitev v 48 sosednjih državah, je oporišče v Cienfuegosu pomenilo veliko resnejšo grožnjo kot rakete iz raketne krize. Vrhovno poveljstvo ameriških oboroženih sil je predsedniku predlagalo naj posreduje in da mora biti oporišče v Cienfuegosu odstranjeno z vsakršnimi sredstvi. (<http://www.cidcm.umd.edu/icb/>)

Konec septembra je Nixonova administracija obvestila sovjetskega veleposlanika: *»Bodisi odstranite tista orožja in podrete oporišče v zalivu Cienfuegosu, ali pa bomo mi to storili namesto vas.*²²« Nekaj dni pozneje so Sovjeti začeli odstranjevati svoje pomorske sile iz bližine Kube in slike z letal U-2 so pokazale, da je oporišče v procesu podiranja. (<http://www.cidcm.umd.edu/icb/>)

6.2.2. PRVA UBLAŽITEV EMBARGA PO LETU 1963

Ameriški predsednik Carter je 18. marca 1977 preklical prepoved, ki je ameriškim državljanom prepovedovala potovanja na Kubo za obisk sorodnikov. Carter je naredil še korak naprej k normalizaciji odnosov s Castrom, ko je prekinil prepoved porabe ameriških dolarjev na otoški državi in s tem odprl vrata Američanom, ki bi si želeli potovati na Kubo. To dejanje, ki je dalo pravico ameriškim obiskovalcem do nakupa kubanskih pesosov v vrednosti do 100\$ za osebno porabo, je bilo prvo zmanjšanje napetosti po trgovinskem embargu leta 1963. Sovpadalo je z direktnimi pogajanjmi o temi mednarodnega ribolova, kar je bilo prvo neposredno srečanje na visoki ravni med obema sosedama v 16-ih letih.

Medtem, ko je veliko turističnih skupin obiskovalo Kubo, se je Castro zavedal gospodarskih potencialov ponovnega zbližanja. Zato se je odločil za povečanje števila ameriških obiskovalcev. Z obhodom diplomatskih kanalov se je srečal s Komitejem 75, ki je predstavljal kubansko emigrantsko skupnost in se z njimi dogovoril o nekaterih zadevah glede migracij.

Člani Komiteja pa se niso zavedali, da sta se Kuba in ZDA že dogovorili o teh stvareh v tajnem sporazumu. V letu in pol po dogovoru je več kot 100000 Kubancev iz ZDA obiskalo sorodnike na Kubi.

²² Vir: <http://www.camcocuba.org/news/nixon.html>

6.2.3. GRENADA – ŠIRJENJE KUBANSKIH INTERESOV

Grenada je postala neodvisna od Velike Britanije v začetku 70-ih let. Njen prvi ministrski predsednik je bil podkupljiv in tiranski, tako da je marca 1979 marksistično gibanje *New Jewel*, pod vodstvom Mauricea Bishopa, prevzelo nadzor nad vlado. Odgovor Washingtona je bil ves v besedah nekega preplašenega uradnika Sveta za nacionalno varnost, ki je opozoril, »da je kubanska hobotnica spuščena v Karibih.« State Department je prebivalce in vlado Grenade opozoril, da bodo ZDA z nezadovoljstvom gledale na vsako dejanje, ki bi razvijalo tesne odnose s socialističnim blokom. Bishop je ignoriral svarilo in vzpostavil diplomatske odnose tako s Havano in Moskvo.

Za Fidela Castra je potek dogodkov v Grenadi predstavljal dobrodošlo priložnost za širitev svojega vpliva v Karibih. Privolil je v dobavo gospodarske in vojaške pomoči in v sodelovanje pri izgradnji modernega letališča. Tako je Castro poslal delovno silo in privolil v investicije za ta projekt.

Uradniki v Washingtonu so izražali svojo zaskrbljenost nad gradnjo letališča, saj je bila steza dovolj dolga za pristanek največjih kubanskih in sovjetskih letal. Domnevali so, da bo letališče služilo kot postojanka za zalaganje z gorivom, kar bi omogočilo kubanskim enotam let do Afrike in sovjetski opremi pot v Nikaragvo in El Salvador.

6.3. OSEMDESETA LETA - PONOVA ZAOSTRITEV ODNOSOV MED ZDA IN KUBO

Z vstopom kubanske revolucije v osemdeseta leta je bilo že povsem jasno, da so nekdanji gverilci ustvarili v državi novo družbo. V dveh desetletjih so imeli čas vzgojiti in izuriti nove generacije z ideali enakopravnosti in enotnosti. Uspeli so izuriti svoje domače strokovnjake, s pomočjo SZ in vzhodnoevropskih držav, ki so nadomestili tiste kadre, ki so državo zapustili zaradi Castrovega režima. Vzporedno s tem se je še bolj poglobila gospodarska odvisnost od SZ.

Ob nastopu Reaganove administracije, je novopečeni predsednik kritiziral svojega predhodnika in ga obtožil, da so ZDA zaradi njega izgubile zaveznike v Srednji Ameriki,

predvsem Nikaragvo in El Salvador, na račun sovjetsko-kubanske ekspanzije. Reagan je v Belo hišo prišel kot predstavnik tistih Američanov, ki so smatrali, da SZ nima kaj početi na zahodni polobli. Kuba, Nikaragva in Grenada so bila že dejanska ali potencialna sovjetska vojaška oporišča. El Salvador je bil naslednji v vrsti, kateremu naj bi sledili še Gvatemala in Mehika, dokler ne bi bile ZDA neposredno ogrožene. Prav zaradi tega je Reagan veliko pozornost posvetil vojaški zmagi nad levičarskimi uporniki v El Salvadorju. To je pomenilo povečanje pomoči in večje število vojaških svetovalcev za salvadorsko vlado. K temu je pripomogel tudi nov gospodarski program, ki ga je februarja leta 1982 napovedal Reagan – Pobuda za karibski bazen (The Caribbean Basin Initiative). To je bil v 80-ih letih eden večjih ameriških zunanjepolitičnih programov. Drugo žarišče, kjer je želel Reagan rešiti probleme, pa je bila Nikaragva, kamor so ZDA usmerile vse sile, da bi odstranile sandinistični režim. Vojaško pomoč so pošiljali v sosednji Honduras, kjer je bil center strateških aktivnosti na tem območju. CIA je v Hondurasu začela uriti tudi protirevolucionarne enote, ki naj bi pomagale v morebitnih bojih. Vzporedno s tem pa se je Reagan doma srečeval z velikimi kritikami zaradi svoje zunanje politike, ki so smatrale takšno politiko prepirljivo, zgrešeno in nevarno. (Connel-Smith, 1984:16-17)

Z utrditvijo republikanske administracije v Washingtonu je izginilo še tistih nekaj možnosti, da bi se odnosi med Kubo in ZDA izboljšali. S primerjavo, da *»je Reaganova zmaga na volitvah kot tista Hitlerjeva leta 1933«*, je Castro napovedal, da je usoda človeštva na kocki. Bivši guverner Kalifornije naj bi bil zelo nevaren in dejanska grožnja svetovnemu miru.

6.3.1. REAGANOV PRIMARNI CILJ - ODSTRANITEV FIDELA CASTRA

Poraz komunizma v Srednji Ameriki je postal osnovno načelo ameriške zunanje politike, odstranitev Fidela Castra pa merilna palica vladnih dosežkov. Uradna nota Sveta za nacionalno varnost je poudarjala potrebo po preprečitvi *»širjenja držav po kubanskem zgledu«* s pomočjo multilateralizacije, kar je po mnenju ameriške administracije uporaba lokalnih oboroženih sil na tem območju, kjer ne bo nikakršnega popuščanja. S tem je Bela hiša prikazala sliko svoje moči.

Ameriška vlada je s pomočjo obveščevalnih služb sredi 80-ih let potrdila ocene, da kubansko vojaško osebje uporablja Nikaragvo kot kanal za dobavo vojaške pomoči srednjeameriškim

revolucionarjem, vključno s člani FMLN (Frente Farabundo Martí de Liberación – Nacionalna fronta osvoboditve Farabundo Martí)²³, ki so se borili proti pro-ameriški vladi v El Salvadorju.

Reaganova prva naloga je tako bila odstranitev sandinističnega režima v Nikaragvi, kar bi preprečilo dobavo orožja v sosednji El Salvador. Spomladi leta 1983 so ameriške sile izvedle veliko vojaško vajo v regiji z namenom da bi prestrašili Kubo in kot del politične kampanje za destabilizacijo sandinističnega režima.(<http://www.fas.org/irp/world/para/fmln.htm>)

6.3.2. USTANOVITEV RADIA MARTI

Ameriška administracija je leta 1982 ustanovila propagandno službo (Radio Martí), ki naj bi »povedala resnico«²⁴ Kubancem. Denar za ta projekt je bil zagotovljen s prilagoditvijo programov kulturnih izmenjav. State Department je bil proti projektu Radio Martí, češ da bo neproduktiven oziroma naj bi dosegel nasprotno od željenega. Ampak Kubanska zveza izseljencev je imela veliko vpliva v Floridski republikanski stranki, tako da je ameriški predsednik Reagan odbil vse pomisleke diplomatov.

Kubanci so bili vedno sposobni sprejemati floridske komercialne postaje, ampak od takrat naprej so z radijem Martí, ki je bil v popolni kontroli ameriške vlade, pridobivali tudi novice in komentarje, ki jih je kubanska vlada smatrala kot protirevolucionarne. To je bil hud udarec Castru, saj je tako izgubil absolutno kontrolo nad radijskimi valovi.

V letu 1982 je ameriška republikanska administracija trdo delala na tem, da bi odstranila Castrovo diktaturo. ZDA so še enkrat povedale Castru, da je prvi pogoj za izboljšanje odnosov med državama takojšnje prenehanje odnosov s SZ. Tudi sam Reagan je v intervjuju za televizijo CBS izjavil, da *»če bi bila pametna, bi Kuba še enkrat preučila situacijo in se odločila ali bi se spet priključila zahodni polobli«*²⁴. Kot nujno je izpostavil tudi, da se na Kubi ponovno vzpostavi kapitalistično gospodarstvo. Ministrstvo za finance je povečalo pritiske na komunistično državo z ustavitvijo ameriških turističnih potovanj na otok. Od takrat

²³ Nacionalna fronta osvoboditve Farabundo Martí (FMLN) je bila ustanovljena leta 1980 s kubansko pomočjo in je štela med 6000 in 7000 pripadniki. Ime je dobila po vodji upornikov Farabundu Martíju, ki je vodil delavce in kmetev v uporu s katerim je želel spremeniti Salvadorsko družbo. Po premirju sklenjenem leta 1992, je Nacionalna fronta osvoboditve postala legitimna politična stranka.

²⁴ Vir: <http://www.camcocuba.org/news/reagan.html>

naprej so lahko otok obiskali le vladni uradniki, novinarji, akademski raziskovalci in kubanski Američani, ki so želeli ponovno združiti svoje družine.

Kot v preteklosti je Castro zavrnil zahteve Bele hiše in obtožil predsednika Reagana kot predrznega. *»Vse kar čutimo do njihovega predloga je globok prezir«*, je izjavil Castro in obenem ponovno obljubil, da kubansko ljudstvo ne bo nikoli podleglo imperialističnim grožnjam.

6.3.3. INVAZIJA NA GRENADO

Grenada je že nekaj let predstavljala kubanskega zaveznika in ZDA so budno spremljale razvoj dogodkov na tem otoku. Po vojaškem udaru, 13. oktobra 1983 ko so prijeli premiera Mauricea Bishopa in mu odredili hišni pripor, je na oblast prišel namestnik premiera Bernard Coard. Castro je to dejanje smatral kot napako, ampak je vztrajal, da je to izključno lokalna zadeva. Voditeljem vojaškega udara je poslal spravljivo sporočilo, v katerem jim je želel *»veliko mero modrosti, vedrine, zvestobo socialističnim principom in velikodušnost v teh težkih trenutkih.«* Američani so se zbal za približno tisoč svojih državljanov, ki so živeli na otoku (velika večina med njimi študentov) in so poslali letalo, da bi preučilo razmere, ampak vlada v Grenadi ni dovolila pristanka.

(<http://www.historyguy.com/Grenada.html#grenadamenu>)

Sosednje države v Karibih so bile tudi zaskrbljene ob morebitni razširitvi radikalnega marksizma, tako da so se 19. oktobra 1983 vsi voditelji teh držav odločili za skupno reševalno operacijo, a bili so prepozni. Delavci so pričeli z vsesplošno stavko, množica civilistov pa je osvobodila premiera. Vojska je takrat odgovorila z ognjem in streljala na rešitelje. Pozneje tistega dne, je svet obšla novica o Bishopovi smrti.

Nekaj dni po umoru premiera Bishopa (25. oktober 1983), so se predstavniki ZDA, Antigve, Dominikanske republike, Svete Lucije in Svetega Vincenca, s podporo Jamajke in Barbadosa dogovorili, da pošljejo na Grenado tudi svojo vojaško silo, da bi rešili ameriške študente in ponovno vzpostavili demokracijo na otoku.

(<http://www.historyguy.com/Grenada.html#grenadamenu>)

Američani niso ničesar prepuščali naključju, tako da so udarili na obalo z uničujočo silo, podprti s strani helikopterjev in letal. Marinci in komandosi so utirali pot, sledili pa so jim padalci in manjše enote z okoliških otokov. Skupno je sodelovalo 20000 mož, ki naj bi porazili peščico slabo oboroženih kubanskih in grenaških vojakov in prevzeli miroljubno prebivalstvo, ki je skupaj štelo manj kot 100000 ljudi.

(<http://www.historyguy.com/Grenada.html#grenadamenu>)

General Hudson Austin, vojaški voditelj socialističnega režima na Grenadi, je Castro prosil, da mu pošlje okrepitve, vendar je Castro to zavrnil. Kubanski delavci na letališču, ki so imeli vojaške veščine in nekaj drugih vojakov je vzdržalo, 24 pa jih je bilo ubitih. Številni drugi so bili ranjeni. Ko je ogenj prenehal, so Američani domov poslali več kot 700 Kubancev. Britanski guverner, ki je prevzel politični nadzor nad otokom je ukazal, da se izžene vse vzhodne Nemce, Libijce in severne Korejce. Za večino Američanov je bila to najboljša možna vojna – z ogromnim uspehom in z majhnim številom izgub.

(<http://www.historyguy.com/Grenada.html#grenadamenu>)

Predsednik Reagan je bil vzhičen po uspešni invaziji na Grenado. Kot vrhovni poveljnik ameriške vojske je izbral veliko zmago. Na novinarski konferenci v Beli hiši je nasprotoval novinarjem, ki so uporabljali besedo »invazija«. Sam je smatral operacijo »Urgent Fury«²⁵ kot reševalno misijo, katere cilj je bila rešitev ameriških študentov medicine. *»Razlagali so nam, da je Grenada prijateljska država, otok za turizem. Ampak ni tako. Bila je sovjetsko-kubanska kolonija, pripravljena kot glavni vojaški branik za izvoz terorizma in za rušenje demokracije. Prebivalci Grenade so nam lahko hvaležni za naše dejanje,«* je še dejal Reagan. (<http://www.camcocuba.org/news/reagan.html>)

Ko so ga novinarji vprašali o glasovanju v generalni skupščini OZN, ki je silno obsojala operacijo, je s svojim odgovorom prezrl reakcijo svetovne skupnosti. *»Večina teh držav se ni nikoli strinjala z nami o ničemer. To pride vedno na dan, ko smo mi vpleteni«*²⁶, je bil njegov odgovor. Predsednik je pozdravil ameriško vojaško akcijo kot največjo zaustavitev za SZ in Kubo, ki naj bi preko Grenade zalagali, z orožjem in drugo vojaško tehniko mrežo teroristov. (<http://www.specialoperations.com>)

²⁵ Operacija Urgent Fury je bil sploh prvi odkrit spopad med ameriškimi in kubanskimi oboroženimi silami in prva ameriška vojaška zmaga po več desetletjih.

²⁶ Vir: <http://www.camcocuba.org/news/reagan.html>

6.3.4. KUBANSKE INTERVENCIONISTIČNE SILE

Kuba je marca leta 1984 naznanila, da je zmanjšala število vojaških svetovalcev v Nikaragvi, hkrati pa povečala vojaške treninge za civilne svetovalce, poznane pod imenom *internacionalisti*. To so bili civilni prostovoljci na področju zdravstva, izobraževanja in gradbeništva, ki so dobivali minimalno osnovno mesečno vojaško urjenje kot del vladnega programa, ki je temeljilo na obrambni taktiki in je vključevalo tudi rokovanje z lahkim orožjem. Domnevalo se je, da je do leta 1985 okoli 5000 kubanskih civilnih internacionalistov delovalo v Nikaragvi.

Med leti 1984 in 1985 je kubanska vlada potrdila svojo voljo, da umakne vso vojaško in varnostno osebje iz Nikaragve, v skladu s podpisanim mirovnim predlogom s strani t.i. skupine Contadora²⁷, kot poskus umaknitve vseh tujih sil iz Srednje Amerike. Marca 1985 je kubanska vlada napovedala, da bo do maja umaknila 100 svojih vojaških svetovalcev iz Nikaragve. Dodala je tudi, da jih lahko pošlje nazaj z okrepitvami, če bodo po maju ZDA še vedno podpirale boj za nasilno zamenjavo vladnega vrha v Nikaragvi. (http://www.fact-index.com/c/co/contadora_group.html)

6.4. DEVETDESETA LETA – KONEC NEPOSREDNIH KONFLIKTOV MED ZDA IN KUBO

Konec 80-ih je zaznamovala kriza, ki je zajela vse države komunističnega bloka. Vzhodni blok se je začel rušiti in z njim tudi SZ kot njegova vodilna sila. To je imelo velike posledice za Kubo v gospodarskem in političnem smislu. Gospodarsko je Kuba izgubljala največjega odjemalca svojih proizvodov na trgu, v političnem smislu pa je izgubila glavnega zaveznika v boju proti svoji največji sosedu.

²⁷ Skupina Contadora je pobuda, ki so jo v začetku 80-ih let lansirali zunanji ministri Kolumbije, Mehike, Paname in Venezuele, da bi se ukvarjala s konflikti v El Salvadorju, Nikaragvi in Gvatemali, ki so ogrožali stabilnost celotne srednjeameriške regije. Skupina se je prvič sestala leta 1983 na otoku Contadora (Panama). Ta pobuda je pritegnila mednarodno pozornost za srednjeameriške konflikte in pritisnila na ZDA, da omehča svojo militaristično držo v regiji. Mirovni načrt so podprli varnostni svet in generalna skupščina OZN ter nekateri regijski in mednarodni organi.

Po razpadu vzhodnega bloka se je tudi stanje v srednjeameriški regiji dokaj umirilo. Kuba je umaknila svoje vojaško osebje iz držav v regiji. V Nikaragvi so leta 1990 izvedli volitve, kjer je levičarska sandinistična vlada doživela polom. Dve leti kasneje (1992) pa se je končal tudi 12-letni spor v El Salvadorju, ki se je končal s premirjem in napovedjo vojaških in političnih reform. Tako je Kuba ostala edini "socialistični raj" na ameriškem dvorišču.

6.4.1. INVAZIJA V PANAMO

Panama je igrala zgodovinsko pomembno strateško vlogo za ZDA zaradi svojega prekopa, vendar je njen diktator Manuel Noriega večkrat kršil sporazume o prekopu. Zaradi tega je 20. decembra 1989 več kot 22000 ameriških vojakov napadlo Panamo. Do takrat je bila to največja ameriška intervencija po vietnamski vojni. Panamski diktator Noriega je prosil za pomoč Kubo, da bi vzdržali invazijo, ampak odgovor je bil, da je to nemogoče, saj bi lahko vsakršno dejanje s strani Kube dalo Washingtonu izgovor za napad. Vendar pa so bili Noriega in njegova družina kadarkoli dobrodošli na ambasadi ali na rezidenci kubanskega ambasadorja.

Čprav so slavni »*dostojanstveni bataljoni*« (Dignity Battalions), ki jih je Kuba organizirala in izurila, zdržali več dni, so ameriške enote z lahkoto zavzele Panamo. Naslednjih nekaj dni se je Noriega nenehno premikal med domovi prijateljev in sorodnikov, da bi se izognil ameriškim cestnim blokadam in iskanju s helikopterji. Po več dnevih skrivanja se je zavedel, da nima več vojske in da so ZDA dokončale invazijo njegove države. Noriega je 25. decembra našel politično zatočišče v vatikanski ambasadi. Nekaj dni kasneje je papežev poslanik pritisnil nanj, naj se preda ameriškim enotam. To je kasneje tudi storil. Z njegovo aretacijo je Kuba izgubila ključnega zaveznika v Latinski Ameriki. Odstranitev panamskega diktatorja ni samo povečala kubanske diplomatske izolacije, ampak tudi prikrajšala kubansko vlado za njen glavni ekonomski izhod v kapitalistični svet.

(<http://andromeda.rutgers.edu/~hbf/panama.htm>)

6.4.2. SPREMEMBE V SZ IN ZAČETEK KUBANSKEGA POSEBNEGA OBDOBJA

Julija 1991 so sile Državne varnosti aretirale sovjetskega predsednika Mihaila Gorbačova. Strogi konservativni oficirji so prevzeli oblast nad vlado in razglasili izredno stanje. Vodja puča, podpredsednik Gennadij Janajev, je pred tem predlagal nadaljevanje pomoči Kubi in obsodil ameriške pritiske na Moskvo kot »absolutno nesprejemljive«. Direktor KGB-ja Vladimir Kryučkov in obrambni minister Dimitrij Jazov sta v tistem času Kubo tudi obiskala. Na drugi strani pa je Borisu Jelcinu proti puču uspelo spodbuditi ljudsko opozicijo. V roku nekaj ur so bili uporniki aretirani. Spodletel puč je za SZ označil konec poti. Estonija in Latvija sta takoj razglasili samostojnost, kar so takoj ponovile še ostale večje republike. Jelcin je napovedal prevzem vse lastnine v Rusiji, ki je pripadala vladi SZ. Komunistična partija je bila razpuščena.

Med obiskom ameriškega zunanjega ministra Jamesa Bakerja v Moskvi (11. septembra 1991) je Gorbačov napovedal umik še preostalih enot s Kube. Castro je na to novico odreagiralo zelo jezo. Zopet so voditelji v Kremlju brez predhodne diskusije sprejeli odločitev, ki je prizadela Kubo. Vztrajal je, da bi moral umiku sovjetskih enot slediti tudi umik Američanov iz Guantanama, vendar so oficirji v Pentagonu reporterjem dejali, da njihova administracija nima takšnih načrtov.

Razpad SZ je drastično prizadel Kubo. Komunistična diktatura je bila na robu razpada in kazalo je, da bo šla po stopinjah večine komunističnih režimov v Vzhodni Evropi. Kubansko trgovanje z bivšim sovjetskim blokom je po razpadu SZ drastično padlo. Z 9-ih milijard \$ iz leta 1991 je v letu 1993 padlo na 750 milijonov \$. Pošiljke nafte so padle s 13 milijonov ton na 1.8 tone. Države Vzhodne Evrope so prenehale dobavljati surovine, rezervne dele, gnojila in krmo za živali. Brez goriva in rezervnih delov za kmetijske stroje je žetev sladkornega trsa padla. Brez surovin je ustavilo oziroma zmanjšalo produkcijo tri četrtine kubanskih tovarn. Brez nafte se je ustavil tudi javni prevoz po državi.

(<http://www.camcocuba.org/news/bush.html>)

Kmalu po razpadu SZ je ameriška politika do Kube slonela na predpostavki, da se bo Kuba brez pomoči svoje glavne zaveznice zrušila in da je vse kar je potrebno le manjša zategnitev

gospodarskih pritiskov in potrpljenje. Kubanska vlada je bila zaradi vseh teh nakopičenih problemov prisiljena v sklepanje kompromisov. Castro se je zavedal, da za nadaljevanje uspešne socialne politike potrebuje kapital, drugače bi v državi prišlo do socialnih nemirov (kar so želele ZDA). Potrebni kapital naj bi zagotovilo domače gospodarstvo po sprejetju določenih reform. Med temi reformami so bile naslednje: kmetijska reforma, uvajanje zasebnega zaposlovanja, legalizacija posedovanja tujih trdih valut in poslovanja z njimi, legalizacija tujih investicij, reforma menjalnih tečajev ter monetarna in davčna reforma (Rieff, v Dolinar, 1999: 49)

Na sprejetje določenih reform so Castra opozorili tudi predsedniki Mehike, Venezuele in Kolumbije, ko je oktobra leta 1991 letel na otok Cozumel, da bi jih prosil za pomoč. Igral je na karto čustev o latinskoameriški solidarnosti. Kuba je potrebovala nafto, vendar je zaradi stalnih nizkih cen sladkorja ni mogla odplačati. Latinskoameriški predsedniki so mu ponudili naklonjenost in vzpodbudo, a nič otipljivega. Dejali so mu, da brez osnovnih reform ne more dobiti kreditov. Samo tako bi lahko Kuba ponovno postala integriran del poloble. Ko so novinarji Castra vprašali o propadu komunizma v SZ in Vzhodni Evropi pa je razložil, da sistem tam ni bil tako močan kot na Kubi in na Kitajskem.

6.4.3. TORRICELLIJEVA ZAKONODAJA

Ravno pred predsedniškimi volitvami v ZDA, leta 1992, je ameriški predsednik Bush podpisal Zakon o demokraciji na Kubi (Cuban Democratic Act), znan tudi kot Torricellijev akt. Ta zakon je zaostril odnose med ZDA in Kubo, saj je še okrepil trgovinski embargo. Prepoved trgovanja ameriških podjetij s Kubo je vključevalo tudi blago lokalnega (torej ne ameriškega in ne kubanskega) izvora. Zaplenjena je bila vsaka ladja, ki je v roku 180 dni od pristanka na Kubi, priplula v ameriške vode. Avtorizirano je bilo financiranje disidentskih skupin na Kubi in proticastrovskih skupin v ZDA. Otežkočena pa so bila tudi potovanja ameriških državljanov na Kubo. (<http://www.megaone.com/miami/id29.htm>)

6.4.4. INCIDENTI NA MORJU IN V ZRAKU

Po koncu hladne vojne se je konflikt med Kubo in ZDA prenesel v bližino obeh držav. Ta konflikt je zadeval predvsem razne manjše incidente na morju in v zraku. Tudi v preteklosti

so se takšni incidenti dogajali, a takrat niso imeli takšne teže, ker se je politika obeh držav ukvarjala s problemi širšega področja Srednje Amerike.

Eden takšnih incidentov se je zgodil 13. julija 1994, ko je bilo, s strani kubanske obalne straže, na morju pobitih 42 moških, žensk in otrok, ki so poskušali zapustiti Kubo na vlačilcu »13 de Marzo«.

Ko je vlačilec prispel na sedem milj od kubanske obale, je bil silovito napaden s strani kubanske obalne straže. Potniki, ki so bili na ladji, so se skušali predati in nekaj jih je v zraku držalo svoje otroke, vendar so bile kubanske vladne ladje neusmiljene v njihovem napadu z vodnimi topovi na nemočne potnike. Ta napad je potopil vlačilec »13 de Marzo«. (<http://www.fiu.edu/~fcf/13mem71398.htm>)

To dejanje kubanske obalne straže je poleg ostalih obsodil tudi papež. Ameriška administracija in ameriški mediji pa so ta dogodek ignorirali. Ameriški predsednik je nekaj mesecev po potopitvi s Kubo celo podpisal sporazum o migracijah.

Leto kasneje se je nad zračnim prostorom Kube zgodil drugi večji incident. Vpliv kubanske emigrantske skupnosti v Washingtonu je začel počasi pojenjati, zato so nekateri ekstremistični člani začeli uporabljati drzne ukrepe. Tako se je ustanovila organizacija »Brothers to the Rescue« (Bratje za rešitev), ki je začela s provokativnimi vpadi na kubansko ozemlje. Njihov prvotni cilj je bilo reševanje kubanskih beguncev na morju. Ko pa so maja leta 1995 učinkovito ustavili prehod splavarjev, se je organizacija odločila za neposredni boj. V svojih vpadih so nad kubansko ozemlje spuščali na tisoče protivladnih letakov. Kubanska vlada je izdala javna in zasebna opozorila naj se ti vpadi nehajo, sicer bo prišlo do resnih posledic. Ta spor je svoj vrhunec dosegel 24. februarja 1996, ko sta bili nad mednarodnimi vodami s strani kubanskih vojaških lovcev sestreljeni dve letali organizacije »Bratje za rešitev«. Člani organizacije so trdili, da so se letala nahajala nad mednarodnimi vodami, Kuba pa je vztrajala, da so letala, kljub predhodnim radijskim opozorilom vstopila v prepovedano cono. V napadu so bili ubiti trije ameriški državljani in en državljani Kube. Tretje letalo, ki ga je pilotiral predsednik organizacije, je pobegnilo po 53 minut trajajočem zasledovanju. Med to operacijo je ameriška vojska dogodke spremljala preko radarjev in kljub temu, da so bili v letalu ameriški državljani, ni ukrepala. (<http://www.hermanos.org/>)

6.4.5. PONOVA ZAOSTRITEV EKONOMSKIH SANKCIJ PROTI KUBI

Ameriški kongres je zaostril sankcije proti Kubi z uvedbo Helms-Burtonovega²⁸ zakona leta 1996, ki je odvrnil neameriška podjetja od investiranja v Kubo. Zakon je bil sprejet v Kongresu in podpisan s strani ameriškega predsednika Clintona ravno v času, ko se je javnost zgražala nad nasiljem kubanske vojske. Zakon je odrekal tudi ameriške vstopne vize tujcem, ki so imeli opravka z razlaščenimi ameriškimi posestvi na Kubi.

Helms-Burtonov zakon je ameriškim državljanom dovoljeval tudi uporabo ameriških sodišč za tožbe zoper tujce, ki so posredovali oz. trgovali z ameriško lastnino, ki jo je Kuba zaplenila. Predsednik Clinton, kljubnameram Kongresa, ni izvršil teh strogih omejevanj. Helms-Burtonov zakon ni bil nikoli popolnoma uveljavljen, saj je predsednik Clinton naložil serijo odpovedi in tako začasno ustavil zakonsko uveljavitev. Povrh tega pa je, po papeževem obisku na Kubi, Clinton junija 1998 začel delovati v smeri olajševanja humanitarne pomoči. Dovolil je tudi direktne lete na Kubo, da so lahko kubanski Američani lažje prihajali na Kubo obiskovat sorodnike in jim prinašat denar.

(<http://www.ads.com.tr/cuba/html/helms.htm>)

7. POSKUSI NORMALIZACIJE ODNOSOV MED KUBO IN ZDA

Po skoraj petdesetih letih konfliktov in neposrednih spopadov se odnos med ZDA in Kubo počasi normalizira. Vedno več je študij, ki prikazujejo in ocenjujejo današnje stanje med državama. Veliko stvari je bilo storjenih in veliko jih bo treba še storiti, vendar se da iz vseh teh poročil in dokumentov razbrati, da je popolna normalizacija možna le ob spremembi kubanskega vodstva. Na drugi strani pa na Kubi ni večjih znakov množičnega nezadovoljstva in tudi opozicija nima večjega vpliva.

²⁸ Ime je dobil po predlagateljih republikanskih senatorjih Jesseju Helmsu in Danu Burtonu.

7.1. POROČILO O IZBOLJŠANJU ODNOSOV MED KUBO IN ZDA

Poročilo o izboljšanju odnosov med Kubo in ZDA je leta 1999 predstavil Charles S. Shapiro, koordinator za kubanske zadeve pri State Departmentu, in govori o ameriški politiki do Kube. V poročilu je Shapiro izpostavil ameriški odnos do sosed. ZDA si prizadevajo za mirno tranzicijo do pluralistične demokracije na Kubi, ki naj bi se izražala s spoštovanjem človekovih pravic, s svobodnimi in poštenimi volitvami in z odprtim gospodarstvom. (http://www.state.gov/www/policy_remarks)

Ameriška politika si prizadeva:

1. po končani ekonomski blokadi pritisniti na kubansko vlado za spremembe
2. preko humanitarne pomoči in naraščanja stikov in komunikacij vzgajati in gojiti neodvisno civilno družbo
3. olajševati varne, legalne in redne migracije
4. mobilizirati multilateralno kampanijo za demokratizacijo
5. odvrčati trgovanje na zaseženih ameriških posestih

7.2. AMERIŠKA POLITIKA PEOPLE TO PEOPLE

Predsednik Clinton je 6. januarja 1999 napovedal serijo ukrepov za razširitev ameriške podpore prebivalcem Kube. Ti ukrepi se delijo v pet sklopov:

- Spodbuditev dodatnih verskih, znanstvenih, izobraževalnih, kulturnih, športnih in drugih izmenjav med prebivalci Kube in ZDA.
- Razširitev direktnih potniških letov na Kubo, z avtorizacijo letov tudi iz drugih ameriških mest in ne samo Miami, na različne destinacije na Kubi.
- Dovoljenje za vse ameriške prebivalce in ne samo za tiste z družinami na Kubi, da lahko pošljejo do 300\$ na četrtletje posamezni kubanski družini oziroma gospodinjstvu.
- Avtorizacija prodaje hrane in kmetijskih produkcijskih sredstev privatnim osebam in kmetom na Kubi.

- Predlog o ponovni vzpostavitvi direktne poštne službe med ZDA in Kubo in ustanovitev službe za pošto povzetje.(http://www.state.gov/www/policy_remarks)

7.3. POROČILO KOMISIJE ZA MEDNARODNO TRGOVINO

Poročilo ameriške komisije za mednarodno trgovino iz leta 2001 govori o ekonomskem vplivu ameriških sankcij z ozirom na Kubo. Komisija za mednarodno trgovino je neodvisna, nepristranska, federalna agencija, ki je pripravila poročilo, ki prikazuje pregled ameriških sankcij z ozirom na Kubo, opisuje kubansko gospodarstvo, kubansko trgovinsko politiko in investicije. Med drugim je komisija analizirala tudi zgodovinski vpliv sankcij, tako na ameriško, kot kubansko gospodarstvo in določila trenutni vpliv na ameriško-kubansko bilateralno trgovino, investiranje, zaposlovanje in potrošnjo.

Poročilo je izpostavilo predvsem naslednje zaključke:

- Ameriške sankcije z ozirom na Kubo so imele minimalen zgodovinski vpliv na ameriško gospodarstvo. ZDA so hitro našle nadomestne dobavitelje in nadomestne trge za nadomestitev trgovine s Kubo. Celotno se je Kuba, v primerjavi z ostalimi latinskoameriškiimi državami izkazala celo kot majhen globalni trg.
- Komisija je presodila, da bi bil ameriški izvoz na Kubo ob odsotnosti sankcij (temelječ na povprečjih iz leta 1996-1999) med 658 milijoni do 1 milijarde \$ letno ali okoli 17 do 27 % celotnega kubanskega uvoza. Ameriški uvoz s Kube (in brez sladkorja), pa bi znašal okoli 69 do 146 milijonov \$ letno, kar znaša okoli 7 do 15 % celotnega kubanskega izvoza.
- Sankcije so imele minimalen zgodovinski vpliv tudi na kubansko gospodarstvo, saj se je Kuba kmalu prilagodila ameriškim sankcijam s političnim in gospodarskim zavezništvom s sovjetskim blokom. Izguba sovjetske gospodarske pomoči po letu 1990 je povzročila neprizanesljivo oslabitev kubanskega gospodarstva, kar je v ospredje postavilo dolgoletno neučinkovitost kubanskega gospodarstva. Izguba sovjetske pomoči je prisilila Kubo, da je uvedla določene gospodarske reforme, da bi pridobila tuje investicije in selektivno gospodarsko liberalizacijo in da bi vzpodbudila domačo proizvodnjo.

- Kljub njuni geografski bližini, kar bi lahko kazalo na ZDA in Kubo kot na naravni trgovinski partnerici, bi bili bilateralni odnosi ob odsotnosti sankcij omejeni s strani kubanskih omejitev o investiranju in gospodarski aktivnosti.
- Medtem ko skupna slika ameriških sankcij na ameriško gospodarstvo kaže, da je vpliv le-teh zelo majhen, bi nekaterim vejam ameriške industrije verjetno koristila odstranitev sankcij (riž in pšenica).(<http://usembassy.state.gov/havana/wwwwhite.html>)

7.4. ZAKONSKI OSNUTEK O NORMALIZACIJI TRGOVINSKIH ODNOSOV S KUBO

V ameriškem kongresu je bil februarja 2001 obravnavan zakonski osnutek o normalizaciji trgovinskih odnosov s Kubo, imenovan Trgovinski akt ZDA – Kuba 2001.

Kongres je ugotovil, da:

1. s koncem hladne vojne in razpadom SZ Kuba ne predstavlja več grožnje ZDA ali zahodni polobli.
2. je nadaljevanje embarga na trgovino med ZDA in Kubo iz februarja 1962 protiproduktivno in izpostavlja ZDA kot grešnega kozla za neuspehe komunističnega sistema.
3. bi razširitev normalnih trgovinskih odnosov na Kubo pomagalo Kubi pri razvoju njenega gospodarstva, ki bi temeljilo na principih prostega trga in bi postalo konkurenčno na globalnem trgu.
4. bi ZDA najboljše podprle demokratske spremembe in spoštovanje človekovih pravic s pospeševanjem trgovine in blagovnega prometa, potovanj, komunikacij in kulturnih, akademskih in znanstvenih izmenjav.
5. bi razširitev bilateralnih trgovinskih odnosov verjetno pospešilo napredek na Kubi pri spoštovanju človekovih pravic in demokratskega vladanja in podprlo Kubo pri sprejetju regionalnih in svetovnih trgovinskih pravil in načel.

7.5. AMERIŠKE OBTOŽBE

Kljub vsem prizadevanjem za normaliziranje odnosov pa ameriška administracija, na čelu s predsednikom Bushem, še vedno išče razloge za zaostrovanje odnosov. Tako je po ameriških obtožbah, da je na ozemlju Kube 20 baskovskih pripadnikov ETA-e, ki naj bi dobavljali orožje različnim uporniškim skupinam v Kolumbijo, Castro odgovoril, da ga ne skrbi, če bodo ZDA vključile Kubo na seznam držav, ki naj bi bile pokroviteljice mednarodnega terorizma.

“Na svetu ni države, v katero se Američani nebi vmešavali...Kubo lahko izbrišejo s sveta, ampak nikoli ne bo podjarmljena. V ZDA se ne zavedajo, da nas ne skrbi če smo vključeni na seznam pokroviteljic terorizma,²⁹” je dejal kubanski voditelj. Kuba je bila skupaj z Iranom, Irakom, Sirijo, Libijo in Severno Korejo od leta 1993 vključena na seznam State Departmenta kot pokroviteljica mednarodnega terorizma. Nekaj mesecev kasneje je ameriška vlada obtožila Kubo, Sirijo in Libijo, da razvijajo orožje za množično uničevanje (predvsem biološko orožje) in napovedala ukrepe kot zagotovilo, da te države nebi zalagale teroristov s tem orožjem. Kuba naj bi imela razvit program razvijanja biološkega orožja in bojazen v ZDA, da bi to orožje prodali v države t.i. “osi zla”, je bila velika. Zaradi tega je na Kubo odpotoval bivši ameriški predsednik Jimmy Carter, da bi se sam prepričal v ta namigovanja in obtožbe. (<http://www.camcocuba.org/news/gwbeng.html>)

Slika št. 6: Bivši ameriški predsednik Jimmy Carter med obiskom na Kubi

VIR: http://www.pbs.org/wgbh/amex/carter/peopleevents/e_post.html

²⁹ Vir: <http://www.camcocuba.org/news/gwbeng.html>

Carter je na Kubo pripotoval 12. maja 2002 in je tako postal prvi bivši ameriški predsednik, ki je obiskal to komunistično državo po letu 1959, ko je na oblast prišel Fidel Castro. Po pristanku na havanskem letališču je dal Castro bivšemu predsedniku proste roke. *»Carter lahko gre kamorkoli, vključno v kubanske znanstvene centre, za katere je bilo rečeno da razvijajo biološko orožje«*, je dejal Castro in nagovoril Carterja: *»Ni skrivnost, da med našima državama ne vladajo idilični odnosi že skoraj celo stoletje, ampak rad bi povedal, da v štirih letih trajanja vašega mandata, ste imeli pogum in se trudili, da bi spremenili potek teh odnosov. Prav zato vas mi, ki smo bili priče tej vaši drži gledamo s spoštovanjem.³⁰«*

Carter je poleg raziskovalnega dela na Kubi opravil tudi nekaj predavanj med katerimi je propagiral tudi disidentsko peticijo za večjo politično svobodo. Na koncu je le ugotovil, da njegovo šestdnevno potovanje ne bo prineslo političnih sprememb v državi z enopartijskim komunističnim sistemom. Po povratku s Kube je Carter predsedniku Bushu pripravil posebno poročilo o vsem, kar je videl in delal, o vseh pogovorih ki jih je imel ter analizo in lastno mnenje, kako izboljšati odnose med državama.

(http://www.canoe.ca/cnewstopnews/carter_may13-ap.html)

³⁰ Vir: <http://www.camcocuba.org/news/gwbeng.html>

8. ZAKLJUČEK

Zgodovina Kube je bila močno povezana z vezmi nove kolonialne odvisnosti oziroma zveze severnoameriškega kapitala z domačimi fevdalnimi strukturami. Zato je povsem naravno, da se je prav tam izoblikoval odpor proti taki odvisnosti. Kuba, španska kolonija do konca 19. stoletja, je med prvimi občutila ameriško navzočnost. Obstajalo je osvobodilno gibanje proti španskim oblastem, ki pa je bilo razpuščeno, ko je ameriška vojska porazila Španijo. Kubo je ameriška vojska dejansko zasedla in dolgoročno opredelila njen razvoj. Politična oblast je bila v rokah ljudi, katerih koristi so bile povezane s koristmi ZDA. Ameriške oblasti so z nekaterimi pogodbami in zakoni dosegle pravico do vmešavanja v kubanske notranje zadeve, če bi se tam zgodilo kaj, kar bi ogrozilo ameriške koristi. (Drčar-Murko, 1975: 125)

Takšno stanje v državi je razvilo gibanje pod vodstvom Fidela Castra, ki je želelo Kubo postaviti na svoje lastne noge, brez odvisnosti od velike sosedbe. Po uspešni nekajletni gverilski borbi je padel osovraženi diktatorski režim generala Batiste in napovedal Kubi boljše čase. Istočasno so se začeli zaostrovati odnosi z ZDA, saj je ameriška administracija smatrala, da je kubanska revolucija tipična socialistična, ki jo vodi komunistična ideologija.

Dejstvo je tudi, da je sam Castro že v prvih mesecih po uspehu revolucije deloval vedno bolj protiameriško. Dnevno so iz njegovih ust prihajale obtožbe na račun ZDA, ki naj bi načrtovale invazijo, da bi ponovno vzpostavile režim generala Batiste. Takšne obtožbe sploh niso bile izmišljene, saj so s Floride proti Kubi že začela leteti letala, ki so zažigala polja sladkornega trsa in spuščala protirevolucionarne letake. Čeprav ameriška administracija še vedno ni vedela točno, kakšne so Castrove namere, sta imela CIA in Pentagon jasne ideje o Castrovi pripadnosti mednarodnemu komunizmu. Tako je moral Castro budno spremljati dogajanja v Washingtonu, saj so se tam sprejemale odločitve, ki so zadevale kubansko politiko (tako zunanjo, kot notranjo).

Castrov režim je že v uvodnih fazah revolucije postavil temelje za strukturne spremembe kubanske družbe, politike in gospodarstva. Uvedel je več reform in začel z razlaščanjem ameriške lastnine. Odnosi z ZDA so se tako začeli slabšati. Castro je uvidel, da sam ne bo uspel, zato je iskal pomoč. Idealna rešitev je bil veliki ameriški sovražnik – Sovjetska Zveza. Castro je navezal stike s SZ že konec leta 1959, ta pa se je v začetku zavedala kaj bi to pomenilo za bilateralne odnose z ZDA, zato se je v začetku omejila le na ustno podporo

mlademu režimu. Ko pa so leta 1960 sovjetski predstavniki obiskali Kubo in podpisali diplomatske in trgovinske sporazume, je to Castru omogočilo, da je prekinil gospodarsko odvisnost od ZDA.

Podatki iz prvih dni po zmagi revolucije na Kubi dokazujejo, da je nova oblast težila predvsem k družbeni revoluciji, pri čemer je skušala urediti tudi odnose z ZDA. Poskušala je zadržati neke vezi z latinskoameriškimi državami in pričakovala mirne spremembe tudi v okviru Organizacije ameriških držav. Čeprav so ZDA sodile, da gre za eno izmed pogostih sprememb režima z delnimi in omejenimi družbenimi reformami, so prva dejanja revolucionarne oblasti (agrarna reforma) napovedala oblike dolgoročnega spopada med ZDA in Kubo, ki je hkrati postal spopad celotne Latinske Amerike. (Drčar-Murko, 1975: 127)

Kubanski zasuk proti sovjetskemu bloku ni bil ne vzrok in ne posledica nesoglasja z ZDA ampak je bil del istega procesa. V začetku je bilo vprašanje kako daleč se bo SZ spustila v odnosu s Kubo, tako daleč od Moskve in tako blizu ZDA. SZ se je izkazala za drznejšo, kot so mnogi predvidevali. To je bil eden glavnih zasukov v zgodovini zahodne poloble. ZDA so se soočile z novimi grožnjami, ki jih je prinašala prisotnost SZ na Kubi in Castrova izpoved, da je od vedno bil in bo komunist do konca svojih dni.

Stališče do kubanske revolucije in do socialistične države na tleh Latinske Amerike se je tako vrsto let ravnalo po razmerah v svetovni politiki, posebno pa od tedaj, ko je Kuba po čudnem spletu naključij postala odločilna točka v konfliktu Vzhod – Zahod. (Drčar-Murko, 1975: 117).

Samim prebivalcem Kube je revolucija prinesla velike spremembe in izboljšanje življenjskega standarda. Eden večjih uspehov socialistične Kube je bila zagotovitev osnovnih življenjskih potreb svojih državljanov: nepismenost se je drastično zmanjšala z ustanovitvijo obsežnega šolskega sistema, osnovna zdravstvena nega, predvsem pa preventivna nega se je razširila tudi na nižje sloje, razdelitev hrane med prebivalstvo je bila zagotovljena z racioniranjem.

Po uspešno izvedenih domačih reformah in zagotovitvi notranje varnosti revolucije, se je Castro začel ozirati po ostali Latinski Ameriki. Invazija v Prašičjem zalivu in oktobrska raketna kriza sta bila dva najbolj znana konflikta v ameriško-kubanski zgodovini. V prvem je bila Kuba neposredno napadena s strani kubanskih emigrantov, katere so podpirale ZDA, v

drugem pa je Kuba igrala le stransko vlogo v konfliktu dveh velesil. Ampak svoje male vojne je Castro začel v srednjeameriški regiji s podpiranjem levičarskih upornikov, ki so želeli v svojih državah izvesti revolucijo po kubanskem vzoru. Takšna subverzivna dejanja različnih uporniških skupin so za ZDA predstavljale grožnjo. Razmere v Latinski Ameriki pa so kazale, da je Castrov uspeh dejansko možen:

1. nezadovoljstvo zaradi nenehnih ameriških intervencij v karibski in srednjeameriški regiji
2. zelo obsežne ameriške investicije zasebnega kapitala in gospodarski nadzor nad večino gospodarstev Latinske Amerike
3. vztrajna ameriška podpora privilegirane manjšine, ki je bila ponavadi povezana z ameriškim kapitalom in ki je skušala obdržati svoje položaje z ignoriranjem družbenih krivic in z uvedbo desničarskih vojaških diktatur
4. revščina, beda in nepismenost večine prebivalstva, ki so,, čeprav so živeli na podeželju, bili brez zemlje (Spanier, 1992: 155)

V teh pogojih je bil uspeh revolucionarnih gibanj odvisen od dveh elementov:

- o Kako bodo vlade latinskoameriških držav reagirale – ali bodo začele z večjimi družbenimi in gospodarskimi reformami ali pa se bodo držale svojih privilegijev. Revolucija, kot radikalna rešitev je bila edino upanje na lepše življenje.
- o Učinkovitost ameriške politike, ki je bila usmerjena k blažitvi stanja, ki je pospešilo splošno nezadovoljstvo v Latinski Ameriki. (Spanier, 1992: 156)

ZDA so zaradi tega zasnovala politiko proti Kubi na dveh pomembnih izhodiščih:

1. ZDA branijo nacionalne koristi in varujejo svojo suverenost (s predmeno, da gre za vmešavanje mednarodnega komunizma) – vse ekonomske ukrepe proti Kubi (ustavitev ekonomske pomoči, razveljavitev uvozne kvote kubanskega sladkorja, zavračanje predelovanja nafte) so razložili z ameriškimi nacionalnimi koristmi, ter da je Kuba kaznovana zaradi trgovine s SZ.
2. pri tem delujejo za koristi poloble – ZDA naj bi videle v notranji in zunanji politični usmeritvi Castrovega režima nevarnost za zahodno poloblo. (Drčar-Murko, 1975: 128)

V preteklosti ZDA niso nikoli imele težav pri izvrševanju svoje ekspanzije (tako gospodarske, kot politične) na področje Latinske Amerike. Vsak poskus svobodnih in naprednih sprememb v državah Latinske Amerike je naletel na intenziven odpor ameriške administracije. Zato

»kubanski primer« ni vznemiril samo s svojimi absolutnimi vrednostmi. Kuba je bila preveč neznatna, da bi v absolutnem merilu lahko ogrozila koristi ZDA. Nevarnost, ki jo je kubanska revolucija prinesla v medameriške odnose pa je bila v tem, da bi lahko postala »primer« za druge, bila za spodbudo nacionalnim in družbenim gibanjem v drugih latinskoameriških državah, ki bi želele korenito spremeniti neenakopravne vzajemne odnose in se osvoboditi odvisnosti od ameriškega kapitala in njegovega političnega vpliva. (Drčar-Murko, 1975: 126)

Kubanska revolucija je postavila precedens in za več kot pol stoletja krojila odnose v srednjeameriški regiji. Kuba je tako predstavljala dejansko grožnjo ZDA in njenim interesom. Ameriška administracija se je morala v skoraj polstoletnem konfliktu vedno ukvarjati s srednjeameriško regijo, ki so jo smatrali za vitalno področje ZDA. Delno jim je delo olajšal razpad SZ, s katerim se je prenehala tudi gospodarska, politična in vojaška pomoč Kubi. Posledično pa se je morala tudi Kuba »umakniti« iz srednjeameriške regije in opustiti sanje o »boljši« Ameriki. V tem delu lahko potrdim obe postavljeni hipotezi. Čeprav ameriška zunanja politika do Kube ostaja ista že skoraj petdeset let, je zmaga kubanske revolucije in poskus širjenja le-te po celotni srednjeameriški regiji, v določenem trenutku predstavljala resno grožnjo ZDA. Ta strah se kaže v vseh ameriških intervencijah v regiji, katerih namen ni bil izboljšanje stanja v napadenih državah, temveč le zaustavitev socialističnega širjenja na zahodni polobli. Nezmožnost prilagajanja in togost ameriške zunanje politike pa je pripomogla k zbližanju Kube in SZ. Kubanska vlada je zaradi neodobravanja ZDA začela iskati pomoč v drugih državah in hladnovojna situacija je pripomogla k temu, da se je Kuba lahko obrnila le na SZ in se posledično znašla v središču konflikta velesil. Bila je glavni sovjetski satelit na zahodni polobli, zato jo je SZ izrabila za svoje koristi, kar je samo še poslabšalo odnos med ZDA in Kubo in v ameriški politiko zakoreninilo prepričanje o Kubi kot sovražniku številka ena.

Prihodnost Kube je tako zelo nejasna. Jasno je le to, da po smrti Fidela Castra ni na vidiku podobne avtoritete. Ena od možnosti je, da oblast prevzame njegov brat Raul Castro, a tudi on je že v letih in kar je bolj pomembno nima takšne karizme. Čeprav opozicije na Kubi praktično ni, je najbolj verjeten scenarij, da se bo na Kubi ponovno vzpostavilo stanje izpred leta 1959, kjer bodo ZDA postavile svojo marionetno vlado. Kdaj se bodo te polstoletne ameriške sanje uresničile pa ni jasno, saj so zdravniki Fidelu Castru napovedali da bo dočakal 120 let starosti.

9. SEZNAM VIROV

9.1. KNJIGE, ČLANKI in ZBORNICI:

- Alvarez Rios, Baldomero (1969): *Cuba: Revolucion e imperialismo*. Instituto del libro, Havana.
- Amuchastegui, Domingo (2000): *Cuba's Armed Forces: Power and Reforms*, str. 109-114 (PDF dokument)
- Bevc-Malajner, V. (1998): Zbornik referatov: *Mehika in Kuba*, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana.
- Binns, Peter in Gonzalez, Mike (1980): *Cuba, Castro an Socialism*. V: International Socialism, št. 8, London, str. 1-36.
- Cabrera Infante, Guillermo (1986): *Med zgodovino in ničem*. V: Nova revija, letnik 5, št. 50-51, str. 1112-1121,.
- Connel-Smith, Gordon (1984): *President Reagan and the Caribbean Crisis*. V: Washington Quarterly, letnik 7, št. 4, Hull, str. 13-18.
- Cuesta Braniella, Jose (1997): *La resistencia civica en la guerra de liberacion de Cuba*. Editorial de ciencias sociales, Havana.
- Del Aguila, M. Juan (1985): *Cuba's Revolution after Twenty-Five Years*. V: Current History, letnik 84, št. 500, Philadelphia, str. 122-130.
- Del Aguila, M. Juan (1986): *Political Developments in Cuba*. V: Current History, letnik 85, št. 507, Philadelphia, str. 12-15.
- Dolinar, Matej (1999): *Mednarodna odvisnost držav v razvoju na primeru kubansko-ameriških odnosov*. Diplomsko delo, Ljubljana.
- Drčar-Murko, Mojca (1975): »Kubanski primer« - sinteza svetovnega idejnega in posebnega družbenega konflikta. V: Teorija in praksa, letnik 12, št. 1-2, Ljubljana, str. 117-132.
- Feinberg, E. Richard (1981): *Central America: No Easy Answers*. V: Foreign Affairs, letnik 59, št. 5, str. 1121-1146.
- Galtung, Johan (1980): *Cuba: Anti-Imperialism and Socialist Development*. V: Peace Problems: Some Case Studies, letnik 5, str. 206-218.
- Granma International (1999). Letnik 34, št. 28, Havana.

- Granma International (1999). Letnik 34, št. 29, Havana.
- Južnič, Stane (1968): *Latinska Amerika; društvena struktura i politički sistemi*. Institut za medunarodnu politiku i privredu, Beograd.
- Kenworthy, Eldon (1985): *United States Policy in Central America: A Choice Denied*. V: Current History, letnik 84, št. 500, Philadelphia, str. 97-100.
- Košta, Vjekoslav (1962): *Kuba*. Institut za medunarodnu politiku i privredu, Beograd.
- LeoGrande, M. William (1986): *The united States and Latin America*. V: Current History, letnik 85, št. 507, Philadelphia, str. 1-4.
- Lesar, Mateja (2002): *Izbrane vojaške intervencije ZDA v Latinski Ameriki in odziv Organizacije združenih narodov in Organizacije ameriških držav nanje*. Diplomsko delo, Ljubljana.
- Lewis Gaddis, John (1997): *We Now Know (Rethinking Cold War History)*. Clarendon Press, Oxford.
- Margolles, Pedro in Fuentes, Aramis (1977): *Kuba – zapisi o revolucionarnem procesu in socialistični demokraciji*. V: Teorija in praksa, letnik 14, št. 10-11, Ljubljana, str. 1346-1351.
- Mastrapa, F. Armando (2000): *Evolution, Transition and The Cuban Revolutionary Armed Forces*, str. 115-119 (PDF dokument)
- Millett, L. Richard (1984): *Cuba's Armed Forces: From Triumph to Survival*, št. 4 , str. 1-18 (PDF dokument)
- Philip, George (2003): *Democracy in Latin America*. Polity Press, Cambridge.
- Rabkin, P. Rhoda (1980/81): *U.S.–Soviet Rivalry in Central America and the Caribbean*. V: Journal of International Affairs, letnik 34, št. 2, New York, str. 329-351.
- Rapoša, Kazimir (ur.) (1981): *Stoletje svetovnih vojn*. Cankarjeva založba, Ljubljana.
- Roberts, J. M. (1999): *Twentieth Century*. The Penguin Press, London.
- Roca, Sergio (1981): *Revolutionary Cuba*. V: Current History, letnik 80, št. 463, str. 53-56.
- Schulzinger D., Robert (1994): *American Diplomacy In The Twentieth Century*. Oxford University Press, Oxford.
- Silva, Arnaldo (1977): *Perspektive socijalizma na Kubi*. V: Socijalizam v svetu, letnik 1, št. 3, str. 135-140.

- Skidmore, E. Thomas in Smith, H. Peter (1997): *Modern Latin America*. Oxford University Press, Oxford.
- Spanier, John (1992): *American Foreign Policy Since World War II*. CQ Press, Washington.
- Štefančič, Marcel (1997): Če bi Che, Mladina, št. 29, str.30-33.
- Tutino, Severino (1971): *Zgodovina revolucij XX. Stoletja*. Komunist, Ljubljana.
- Vukadinović, Radovan (1982): *Sovjetska politika u Srednjoj Americi, Kubi i zemljama Kariba*. V: Opređeljenja, letnik 12, št. 1-2, str. 249-258.

9.2. SLOVARJI, ENCIKLOPEDIJE IN LEKSIKONI:

- (1970): *Vojna enciklopedija*. Vojnoizdavački zavod Vojne enciklopedije, Beograd.
- (1981): *Vojni leksikon*. Vojnoizdavački zavod Beograd, Beograd.
- (1986): *The New Encyclopedia Britannica*. 15th Edition, Chicago.
- Jurančič, Janko (1991): *Srbskohrvatsko-slovenski in slovensko-hrvatskosrbski slovar*. Cankarjeva založba, Ljubljana.
- Komac, Daša in Škerlj, Ružena (1975): *Angleško-slovenski in slovensko-angleški slovar*. Cankarjeva založba, Ljubljana.

9.3. INTERNET VIRI:

- <http://andromeda.rutgers.edu/~hbf/panama.htm> (10. 8. 2004)
- [http://cubanhistory.editthispage.com/stories/storyReader\\$10](http://cubanhistory.editthispage.com/stories/storyReader$10) (16. 6. 2003)
- <http://fmso.leavenworth.army.mil/> (11. 9. 2004)
- <http://lanic.utexas.edu/la/cb/cuba/> (15. 7. 2002)
- <http://usembassy.state.gov/havana/wwwhitc.html> (15. 7. 2002)
- <http://www.abcnews.go.com/reference/bios/castro.html> (16. 6. 2003)
- <http://www.ads.com.tr/cuba/html/helms.htm> (15. 7. 2002)
- <http://www.camcocuba.org/news/bush.html> (15. 7. 2002)
- <http://www.camcocuba.org/news/eisenhower.html> (15. 7. 2002)
- <http://www.camcocuba.org/news/gwbeng.html> (17. 5. 2004)
- <http://www.camcocuba.org/news/jack.html> (15. 7. 2002)

- <http://www.camcocuba.org/news/nixon.html> (15. 7. 2002)
- <http://www.camcocuba.org/news/president.html> (15. 7. 2001)
- <http://www.camcocuba.org/news/reagan.html> (15. 7. 2002)
- http://www.canoe.ca/CNEWS/TopNews/carter_may13-ap.html (10. 8. 2004)
- <http://www.cidcm.umd.edu/icb/> (10. 8. 2004)
- http://www.columbia.edu/~lnp3/mydocs/state_and_revolution/cuba.htm (16. 6. 2003)
- <http://www.cubapolidata.com/cafr/cafr.html> (15. 7. 2002)
- http://www.fact-index.com/c/co/contadora_group.html (3. 3. 2004)
- <http://www.fas.org/irp/world/para/fmln.htm> (14. 6. 2003)
- <http://www.fiu.edu/~fcf/13mem71398.htm> (14. 7. 2002)
- <http://www.hartford-hwp.com/archives/43b/084.html> (16. 6. 2003)
- <http://www.hartford-hwp.com/archives/43b/index-c.html> (14. 7. 2002)
- <http://www.hermanos.org/> (10. 8. 2004)
- <http://www.historyguy.com/Grenada.html#grenadamenu> (3. 3. 2004)
- http://www.la.mvla.net/LC/CubaPoli/cuba_ndx.htm (10. 7. 2001)
- <http://www.megaone.com/miami/id29.htm> (15. 7. 2002)
- <http://www.oas.org/juridico/english/charter.html> (10. 8. 2004)
- <http://www.odci.gov/csi/books/briefing/cia-6.htm> (14. 7. 2001)
- <http://www.odci.gov/csi/books/shermankent/10cuban.html> (14. 7. 2001)
- <http://www.odci.gov/csi/studies/winter98-99/art08.html> (14. 7. 2001)
- <http://www.rose-hulman.edu/~delacova/cuban-revolution.htm> (15. 7. 2002)
- <http://www.specialoperations.com> (3. 3. 2004)
- http://www.state.gov/www/policy_remarks (14. 7. 2002)
- <http://www.state.gov/www/regions/wha/cuba/> (15. 7. 2001)
- <http://www.weisbord.org/CubanRev.htm> (15. 7. 2002)

9.4. TELEVIZIJA:

- Dokumentarna serija *Hladna vojna (Cold War)*, 10. epizoda: **Kuba 1959-1968**, RTV Slovenija.
- Dokumentarni film **Fidel**, junij 2003, HTV.